Повѣрително

ПО СТЪПКИТѢ

на

Стоянъ Мишевъ

и

Тодоръ Паница

Септемврий 1925 година

Повѣрително

ПО СТЪПКИТѢ

на

Стоянъ Мишевъ

и

Тодоръ Паница

Септемврий 1928 година

Една група отъ 5—6 лица, заемащи доскоро високи положения въ ВМРО, напоследъкъ поведе борба срещу нея, прибѣгвайки къмъ средства и начини, свойствени на хора, които сж загубили всѣкакво съзнание за дългъ къмъ поробеното отечество.

Кои сж обективнитѣ причини за създадения фронтъ срещу Революционната Организация и Освободителното Дѣло на нашия малъкъ и нещастенъ народъ?

Обществото ще остане изумѣно, когато научи пълната истина по създаденитѣ преди нѣколко месеци недоразумения въ върховетѣ на ВМРО, причинени отъ непроходимата амбиция на тази групичка отъ хора, които спъваха свикването на конгреса, само защото не бѣха получили писмена гаранция за преизбирането имъ на старитѣ мѣста и за предварителното имъ освобождаване отъ всѣкаква отговорность за развитата отъ тѣхъ дейность презъ изтеклитѣ три години.

Георги Баждаревъ, Кирилъ Пърличевъ, Наумъ Томалевски, Петъръ Шандановъ и Георги попъ Христовъ се стремятъ чрезъ диверсии да спечелятъ общественото мнение за своята лична кауза и да го насочатъ срещу действителнитѣ интереси на революционна Македония. Въ своитѣ комюникета, афиши, вестници и други издания, тѣ полагатъ върховни усилия за експлоатиране паметьта на наказания съ смъртъ Александъръ Протогеровъ и, чрезъ създаване на фалшиви ефекти, тѣ се надѣватъ да прикриятъ истината за тѣхнитѣ престжпления къмъ морала и статутитѣ на ВМРО.

Конгресътъ на Революционната Организация, който бѣ единствено компетентенъ да се произнесе върху

деянието отъ 7-и юлий н. г., каза своята тежка и справедлива дума. На него присѫтствуваха болшинството отъ революционнитѣ окрѫжи и повече отъ $^2/_3$ отъ общото число на законнитѣ делегати, избрани по силата на едно окрѫжно на бившия Централенъ Комитетъ, подписано отъ тримата му членове — Иванъ Михайловъ, Георги попъ Христовъ и Александъръ Протогеровъ.

Бившитѣ членове на Задграничното Представителство, обаче, и тѣхнитѣ двама приятели, Петъръ Шандановъ и Георги попъ Христовъ, искатъ да играятъ ролята на върховни разпоредители съ македонското революционно движение и поведоха една книжна борба срещу Организацията, която, въ много отношения, стигна границата на формено предателство. Но тая борба не се ограничи само въ рамкитѣ на тѣзи престѫпления. Георги Баждаревъ, Кирилъ Пърличевъ, Наумъ Томалевски, Петъръ Шандановъ и Георги попъ Христовъ използуватъ богато примѣра на стари разколници въ редоветѣ на ВМРО и тръгнаха решително по стѫпкитѣ на Стоянъ Мишевъ и Тодоръ Паница, като организираха въоръжени банди въ София и ги изпратиха срещу мирното македонско население.

Къмъ половината на м. юлий н. г., една група отъ 33 нѣкогашни работници въ движението, подмамени и заблудени отъ новитѣ Стоянъ Мишевци и Тодоръ Паницовци, въоръжени съ пушки, бомби и револвери, заминаха отъ София съ задача, да бунтуватъ населението срещу ВМРО и да предизвикватъ братоубийства. Посрещнати отъ възмутеното население, тѣ бѣха разпръснати при Юндола и принудени да се върнатъ назадъ. Въ станалото въоръжено сблъскване падна убитъ Пандо Струмишки.

Новитѣ Стоянъ Мишевци и Тодоръ Паницовци, разбирайки отлично, че разбулването на истината въ-

ху тази експедиция ще имъ спечели общото презрение на българското общество и македонската емиграция, разпространиха лъжата, че Пандо Струмишки е билъ „на курортъ“ въ Юндола, заловенъ отъ хората на Иванъ Михайловъ и убитъ по най-подълъ начинъ.

Презъ м. августъ тѣ изпратиха друга група отъ 16 души, състояща се главно отъ лица, които влизаха въ първата група. Снабдени съ пушки, бомби, револвери и автоматическо оржжие, тѣ заминаха съ сжщата задача.

Посрещнати отъ македонскитѣ селени при село Обидимъ, Неврокопско, следъ една въоржжена схватка отъ 14 часа, групата бѣше разпръсната и нѣкои отъ нейнитѣ членове заловени.

Новитѣ Стоянъ Мишевци и Тодоръ Паницовци сега разпространяватъ лъжата, че тая група била изпратена да се бори срещу . . . Сърбия. Изпратена срещу Сърбия презъ Лжжене и Родопитѣ!

Централниятъ Комитетъ на ВМРО, въ желанието си да изнесе истината върху тѣзи предателски експедиции, намѣри за необходимо да направи извадки отъ показанията на заловенитѣ участници въ групитѣ и, въ формата на една кратка брошура, да ги донесе до знанието на ржководителитѣ на българската обществена мисъль, както и до нѣкои представители на македонската емиграция въ България.

Отъ тѣзи показания ще се види ясно, съ какво се занимаватъ Георги Баждаревъ, Кирилъ Пърличевъ, Наумъ Томалевски, Петъръ Шандановъ и Георги попъ Христовъ и на какво разчитатъ тѣ, за да продължатъ своето пъклено дѣло. Загубили всѣкаква връзка съ ВМРО, тѣ възлагатъ надежди за спасяване на своята лична кауза ту въ нѣкаква кабинетна промѣна въ България, ту въ нѣкои партийни групи или родолюбиви

организации въ тази страна, ту въ нещастни експедиции срещу мирни селени и граждани.

Ние не се съмняваме, че тѣхнитѣ опити ще останатъ безплодни.

ВМРО, която обединява силата, чистотата и любовьта на поробеното македонско население и която се радва на общитѣ симпатии на всички приятели на македонското освобождение, ще продължи борбата за осжществяване на народнитѣ идеали, безъ да се смущава отъ деянията на новитѣ Херостратовци.

ПОКАЗАНИЯТА

(Предаваме ги точно така, както сж изложени и написани собственоржчно отъ заловенитѣ при с. Обидимъ, Неврокопско, участници въ втората въоржжена група, която презъ втората половина на м. Августъ отъ настоящата 1928 г. нахлу въ организационната територия съ задача, да бунтува населението срещу ВМРО, да разстройва кадритѣ й и да сѣе братоубийства.

Нѣкои пасажи отъ тия показания, по съображения на Централния Комитетъ на ВМРО. се премълчаватъ).

1. Показания на Георги Наковъ

(Освенъ въ текста, тия показания, като изходящи отъ *интелектуела* на групата, предаваме ги и въ факсимиле, което е приложено въ края на брошурата).

Долуподписания Георги Наковъ, родомъ отъ с. Стояково (Гевгелийско) 29 години, има да кажа слѣдното:

Нашето изпращане, като въоржжена група стана по нареждане на Петъръ Шандановъ, Георги п. Христовъ и

съ пълното съгласие и участие на: Г. Баждаревъ, Наумъ Томалевски и Кирилъ Пърличевъ. Цѣлитѣ и задачитѣ на нашата група бѣха да настроимъ македонското население и да го обърнемъ противъ ВМРО, и главно противъ новоизбрания Ц. К.,състоящъ се отъ: Иванъ Михайловъ, Иванъ Караджовъ и Страхилъ Развигоровъ. Съ тази цѣль ние бѣхме снабдени отъ Пърличевъ, Баждаревъ и Томалевски съ много позиви до населението и членноветѣ на организацията. Дадоха ни се пари и за групата. Съ пари отпуснати отъ бившето З. П. (Баждаревъ, Пърличевъ Томалевски) бидохме снабдени и съ четнишки дрѣхи — пелерини, ганталони, летни куртки и раници; тия дрехи ни се дадоха още преди първата ни експедиция, на 20—25 юлий т. г., при която моитѣ другари стигнаха. При тая първа експедиция азъ не заминахъ. Посоченитѣ г. г. ни разправяха, че нашата мисия лѣсно ще успѣе, защото всичко било на наша страна.

Слѣдъ убийството на Протогеровъ азъ бѣхъ въ постоянна връска съ казанитѣ петима души, а въ течение на 15 дни бехъ и телохранитель на Шанданова. Презъ това време съ него се движехъ и разни квартири въ София, като например 1) Въ кжщата на Н. Томалевски, подъ семенарията спахме една вечерь а денувахме въ ближната кжща на единъ чиновникъ въ Министерството на просвѣщението; който се занимава и съ художество и пише въ вестницитѣ; тоя човѣкъ е едъръ надъ 35 годишенъ, а жена му работи въ пощитѣ и на видъ е руса; 2)Въ кжщата на нѣкой си бай Анастасъ на ед на прека уличка до булевардъ Сливница; бай Анастасъ е некакъвъ фабрикантъ и внеговата кжща идваха презъ сжщата нощь и спаха въ неговата кжща Мишо Шкартовъ и Георги п. Христовъ. 4) Въ кжщата на братътъ на покойния В. Ихчиевъ къмъ трети участъкъ. 5) Въ кжщата на единъ

охридчанинъ на ул. Мария Луиза успоредно съ Дирекцията на Полицията.

Срѣщитѣ между хората отъ З. П. (Баждаревъ, Пърличевъ и Томалевски) съ Шандановъ и Георги п. Христовъ ставаха често. Лично азъ видѣхъ, че тѣ се срещнаха два пѫти. Първата среща стана въ кѫщата на сестрата на Н. Томалевски, на улица Св.Кирилъ и Методи, а втората въ кѫщата на К. Пърличевъ. Срещаха се нощно време и се бавеха до кѫсно следъ полунощь. Тия две срещи станаха слѣдъ първата въоржжена експедиция на наши другари до Юндола. Перо Шандановъ се среща въ кѫщата на Мишо Шкартовъ, презъ единъ день съ Томалевски, а на вечерьта въ сѫщия денъ се среща пакъ въ сѫщата кѫща съ Кирилъ Пърличевъ и Георги п. Христовъ. Тия срещи на Шанданова въ дома на Мишо Шкартовъ станаха на 12 този месецъ Августъ, три дни преди да потеглимъ съ втората експедиция къмъ Белйово.

Въ деня следъ убийството на Протогеровъ бѣхме събрани въ домътъ на Кондови, на ул. Царъ Борисъ, Баждаревъ, Пърличевъ, Томалевски и Георги п. Христовъ, азъ, Спасъ Стояновъ, Христо Рутевъ, Пеце Трайковъ, Т. Тошкаровъ и др. Тамъ чухъ да говори Томалевски, подържаха сѫщото и др. голѣмци, че щѣли и тѣ да бждатъ избити, както и всички, които сѫ били близки другари на Протогеровъ. Слѣдъ единъ два дена въ домътъ на Йор. Бадевъ близо до Червения Кръстъ стояхме единъ денъ и една нощь, азъ, Борисъ Козовъ, Борисъ Изворски, Пандо Струмишки и др. Презъ деня съ били тамъ Шандановъ и Мишо Шкартовъ; азъ отидохъ вечерьта за спане.

Нѣкой другари отиваха за спане и въ дома на Мицо Цигански въ Красно село. Тамъ, въ ливадата до неговата кѫща и азъ спахъ една вечерь. Шандановъ отиваше

на квартира и въ дома на Миле . . ., братъ на съдържателя на ресторантъ Сахара къмъ Руския паметникъ. Самия Миле има дукянъ въ подвземието на кафене Македония. Обикновено Кръстанъ и Пеце Трайковъ водеха при Шандановъ хора за срещи.

Зная, че Капитанъ Кръстевъ, зетя на Полковникъ Дървинговъ, е въ услуга на Шандановъ и приятелитѣ му. Лично азъ заведохъ К-нъ Кръстевъ въ дома на Миле,за когото по-горе се спомена.

Главната и даже най-важната надежда за своя победа Шандановъ, Томалевски, п. Христовъ и другитѣ иматъ въ едно падане на кабинета Ляпчевъ, или поне на нѣкои отъ Министритѣ, а главно на генер. Вълкова. Не единъ пѫтъ биваха давани на насъ и послѣ отмѣнявани разни заповѣди отъ тия господа все въ връзка съ надеждата ту днесъ, ту утрѣ ще падне кабинета или генер. Вълковъ. Най-много лично мене ме учудваше това че Перо и Пърличевци беха готови да посрещнатъ съ радость всѣка промена въ България, отъ която да послѣдва некакво разтуряне или ударъ върху Македонската организация.

Голѣми надежди и сега още се възлагатъ особено на генер. Шкойнова и Родна Защита. Съ генер. Шкойновъ подържа връзката Климентъ Кръстевъ. Отъ Перо съмъ слушалъ, че Шкойновъималъ вече добра почва въ Неврокопско.

Шандановъ и З. П. се стрематъ най-вече да убиятъ Иванъ Михаилова. Когато бехме въ дома на художника подъ семенарията, той сѫщо каза на Перо, че като се убие Михайловъ свършено щело да бѫде всичко съ противницитѣ имъ. Тоя художникъ е голѣмъ приятель на Томалевски.

Убийството на Т. Гущера е извършено отъ Тано. Когато казахъ на Мишо Шкартовъ и Шандановъ,

че извършено това убийство, тѣ ми казаха, че името на убиеца трѣбва да се пази въ строга тайна.

Всички другари както и азъ получавахме издръжкитѣ си отъ З. П. чрезъ пунктовия Началникъ Кръсто Лачевъ. За м. августъ азъ съмъ получилъ 3000 лв. Въ послѣдно време разбрахме че З. П. е снабдено съ повече пари. Имаше порано парична криза.

При заминаване първия пѫтъ на групата къмъ Юндола оржжието и дрехитѣ бѣха принесени до тамъ отъ София съ камионетка, придружавана отъ Георги Гевгелийски и полицая Христо Петровъ отъ Тиквешко, близъкъ приятель на Мишо Шкартовъ.

Заминаване отъ къмъ Джумайско З. П. и Шандановъ, съ знанието и на Георги п. Христовъ, проектираха да прататъ група на чело съ Атанасъ Калчевъ и Иванъ брата, въ която да влезнатъ и избегалитѣ отъ Джумая, Георги Бистрички и Суло, Бичо отъ с. Грамада и „др.

Измежду хората на които много се заканватъ и желаятъ да убиятъ въ София, на първо мѣсто стои Кирилъ Дранговъ; него искатъ непременно да премахнатъ.

Техното издание на в. Свобода или Смъртъ го пишатъ Томалевски, Пърличевъ и Баждаревъ. За изпращането на вестника се грижи главно Томалевски. Ставаше дума бр. 76 отъ вестника отъ Митко Томалевски, братъ на Наумъ. Всички хвърчащи листове, позиви и други, които излизатъ отъ името на Шандановъ и Попъ Христовъ, когато не сѫ направо написани отъ З. П. корегирани биватъ отъ него.

Когато се завърна въ София Лазаръ Христовъ, слѣдъ като бе плененъ и освободенъ отъ организацията, Мишо Шкартовъ и Шандановъ заявяваха, че Лазо билъ накаранъ насила да даде показанията си предъ организацията. Прѣди да потеглимъ ние съ групата, тѣ

се канеха да накаратъ Лазара да подпише едно обяснение, въ което да заяви че наистина е билъ заставенъ съ сила да даде предъ ВМРО. показанията си. Това нещо говориха Шандановъ и Шкартовъ на 12 августъ т.г. въ дома на Мишо Шкартовъ.

Нека прибавя че и Капитанъ Кръстевъ за когото вече споменахме, казваше на Шандановъ, че българската армия била противъ генер. Вълковъ и щела да подкрепи акцията на З. П. и Шандановъ.

Не е възможно да опиша тукъ всичкитѣ ругатни и клюкарства, които въ нашата среда се чуваха по адресъ на Ив. Михаилова и неговитѣ приятели. Хората отъ ЗП., които до вчера прахъ не даваха да падне надъ Михаиловъ, сега се нахвърлятъ върху него съ най-вулгарни нападки. Наумъ Томалевски каза у дома му предъ мене, Кръстанъ и Пеце Трайковъ, че Ив. Михаиловъ се билъ построилъ вила въ Банки, само местото на която струвало надъ 500,000 лева.

Протогеровъ не еднажъ се е нахвърлялъ предъ мене срещу Иванъ Михаиловъ. При збирката въ Враждебна за избиране на делегати Протогеровъ ми се виде най-ожесточенъ срещу Михаиловъ. Презъ м. юний тая година Протогеровъ покани мене, Мицо Цигански, Атанасъ Гоцевъ, Лазаръ Христовъ, Пандо Струмишки, Иванъ Брата, Кръсто Лачевъ, Борисъ Изворски, Димитъръ Димашевъ всичко десетина души. Тамо обедвахме и почивахме. По едно време въ разговора Протогеровъ избухна и каза, по отношение на Михаилова: „или той или азъ; или пъкъ нито той нито азъ". Дължа да заявя, че Протогеровъ наистина ми беше казалъ че Ив. Михаиловъ е фалшифицираль некаква си бланка и безъ знанието на Протогерова е написалъ писмото до Срум. Окр. Комитетъ, съ което се предписваше да се избератъ делегати за общия конгресъ. Подписътъ на Протогеровъ

билъ фалшифициранъ отъ Михаилова. Това е истината по въпроса. Азъ наскоро се убедихъ, че не е имало никаква фалшификация отъ страна на Михаиловъ и че Протогеровъ чисто и просто ме е излъгалъ.

Пунктовия Началникъ на ЗП. въ София сега е Кръсто Лачевъ, който за мене е само единъ хвалипръцко и лекъ човекъ.

Следъ като Каркалашъ и Дончо беха заловени отъ полицията, запасния полковникъ Климентъ Кръстевъ ми казваше къмъ улица Арда, че ЗП. и Шандановци искали отъ него да убеди майката на Протогерова да даде заявление до Прокурора, съ което да иска наказание за Дончо, за гдѣто билъ убиецъ на Протогеровъ. Кръстевъ ми каза че такова нещо не може да стане защото липсватъ дани за едно такова обвинение срещу Дончо. Отъ начало Шандановъ се колебаеше да се прогласи ли за членъ въ Ц. Комитетъ или не, но най послѣ той каза „каквото ще да става, да..." и прие да се нарече чл. въ Ц. К. Никакво съмнение не може да има че въ случая Шандановъ бѣ повлиянъ отъ Пърличевъ, Баждаревъ и Томалевски.

Отъ Георги попъ Христовъ хората на ЗП не очакватъ почти нищо. Въ тая среда той и днесъ минава като епитропъ.

До преди 3 — 4 месеци Протогеровъ личио на мене казваше, че както ЗП, така и Шандановъ и Георги п. Христовъ всеки моментъ биха отишли съ Ив. Михаилова, стига послѣдния да имъ усигури важни мѣста въ организацията. Сѫщитѣ тия господа и сега се отнасятъ подигравателно къмъ Протогерова, слѣдъ като той е вече умрелъ. Тѣ експлоатиратъ само неговото убийство, за да можатъ да спечелятъ некои негови приятели въ полза на своята кауза. Въ това съмъ дълбоко убеденъ лично азъ, както и нѣколцина друга-

ри които отъ скоро се запознахме съ ЗП по отблизо и се озовахме на единъ фронтъ съ тѣхъ.

По между целата група около ЗП нема никаква сърдечна спойка. ЗП възлага надежди на П. Шандановa. Учудва ме факта че могатъ да се надеватъ на него. Той е споредъ мене единъ човекъ безъ инициатива, хвалбаджия и лжжецъ. Можахъ да науча, че тѣ като че ли повече се надеватъ на това, че Шандановъ щелъ да излиза съ статий и да опровергава онова което Ив. Михаиловъ, както и изобщо организацията щела да изнася по убийството на Т. Александровъ. Значи, вмѣсто на пушката и на организаторската дарба на Шанданова, каквато той нема, тия хора се надеватъ на неговата писалка. Това ми се вижда смѣшно. Ние поне, признавамъ си, надевахме се преди всичко на оржжието си.

Мишо Шкартовъ не тръгваше съ нашитѣ експедиции като обясняваше че било необходимо да се навърта около Перо Шандановъ въ София. Голѣмо възмущение имаше у З. П. до скоро за гдѣто нѣкои лица отъ имиграцията се стараили да се постигне нѣкакво помирение между тѣхъ (Пърличевъ, Шандановъ, и пр.) и хората на Ив. Михаиловъ. А отъ известно време насамъ сжщитѣ тия хора полагатъ голѣми грижи за да вематъ македонската емиграция на своя страна, като не се спиратъ даже и при опити за да я разцепатъ. Отъ една страна емиграцията вършила престжпление, като се набърквала въ работитѣ на ВРО а отъ друга страна тѣ самитѣ се стараятъ да я набъркватъ. Много пжти азъ се учудвахъ на това противоречие.

Измежду по-ученитѣ хора азъ зная, че съ на страната на ЗП и Шанданова, Георги Кулишевъ, Иорданъ Бадевъ, Евтимъ Спространовъ.

Що се отнася до ЗП азъ мисля че техната борба до преди известно време беше само за кокалъ. Такова впечатление имамъ и отъ онова което покойния Протогеровъ ми разправяше. А борбата имъ днесъ се отнася само за спасяване на главитѣ имъ.

Измежду ЗП за най-амбицирани и решени да отидатъ до крайности сж Кирилъ Пърличевъ и Георги Баждаревъ. Това нещо го забелезватъ и по-проститѣ другари. За Томалевски всички смѣтаме, че е съ по слабъ характеръ и иска да си гледа живота; той е страхливъ и знае само да пише нещо по вестницитѣ. Както П. Шандановъ и Томалевски има слабости да си служи съ голѣми лафове.

Все пакъ главнитѣ подбудители за всичко си оставатъ тримата членове на ЗП. За менъ и другаритѣ ми това е истина която не подлежи на доказване, защото всеки я вижда. Като признавамъ, че съмъ извършилъ голѣмо престжпление съ вдигането на орджжие срещу Организацията и съ опита си да всевамъ смутъ между организираного македонско население, азъ съ пълно спокойствие ще чакамъ решението на ВМРО за мене. А горнитѣ неща ги съобщавамъ съ пълно съзнание и голѣма искреность. Надевамъ се че тия разкрития ще допринесатъ за да се изясни по-добре всичко и по-скоро да се турне край на борбата, която неколцина амбициозни хора водеха срещу организацията. Моето дълбоко желание е тази борба да се свърши съ по-малко жертви за напредъ. Нежелая да лъжа организацията, нито да крива душата си. Всичко що съмъ казалъ тукъ е абсолутно верно. На края отправямъ проклятие срещу господата които ни заблуждаваха въ София и ще моля всеки свой другаръ да ги изостави напълно и даже, ако може да си отмъсти за всичко което до сега се струпа върху насъ и

наши другари по вина на Пърличевъ, Томалевски, Баждаревъ, Шандановъ и Георги п. Христовъ.

Подписвамъ се саморъчно. **Г. Наковъ**

Свидетели { **Б. Изворски**
Б. Т. Козовъ

---

2. Показания на Борисъ Изворски.

Долуподписаниятъ Борисъ Изворски ще кажа следното:

На своя глава, не идваме тукъ, не е вѣрно; лжжа е, а праща ни ЗП и двамата членове на ЦК. Паритѣ идватъ отъ ЗП. Азъ знамъ, че Кирилъ Пърличевъ ги дава. Зная, че сега иматъ повече пари.

Въ домътъ на Мишо Шкартовъ, слѣдъ завръщането ни отъ Юндола, единъ день въ мое присжтствие и онова на Перо Шандановъ, Мишо Шкартовъ запита Томалевски, защо не е отговорилъ на писмото, което е получилъ отъ бюрото на Конгреса. Томалевски отговори, че не е смѣталъ даже да отговаря. А порано азъ научихъ за получаването на това писмо отъ П. Шандановъ.

Съ Перо съмъ се срѣщалъ: а) въ кжщата на Бадевъ, слѣдъ убийството на Протогеровъ. Тамъ сж били събрани Мишо Шкартовъ, Пандо Кицовъ и др. момчета; б) въ кжщата на Борисъ Диамандиевъ. Тамъ бѣха Георги п. Христовъ и Мишо Шкартовъ. Разговоритѣ ни съ тѣхъ бѣха около нашата акция.

Вѣстникъ „Свобода или Смъртъ“ се пише отъ ЗП въ печатница Глушковъ. Позивитѣ, хвърчащитѣ листове и пр. се пишатъ отъ ЗП.

На нѣколко пѫти Н. Томалевски ни казваше, че предстои падането на генералъ Вълковъ и положението ще се промѣни. Сѫщото нѣщо ми казва и Перо Шандановъ и Мишо Шкартовъ. Въ Ляпчевъ нѣмаха вѣра, като го смѣтаха приятель на Иванъ Михайловъ. Напослѣдъкъ сѫ били въ нѣкакви преговори съ групата на Ал. Цанковъ. Това ми го казаха пакъ сѫщитѣ лица.

Между нашата срѣда често се говори, че трѣбва да бѫдатъ избити нѣкои младежи отъ Софийската Младежка Организация. Трѣбвало да се убиятъ: Дранговъ, Йорданъ Чкатровъ, Караджовъ, Гюрковъ и др., а смѣтаха, че Ив. Михайловъ, който много имъ трѣбва, не ще могатъ да го намѣрятъ.

Георги Кулишевъ и Бадевъ ги смѣтаха за тѣхни приятели.

Прѣди да отидемъ първия пѫть на Юндола, значи прѣзъ мѣсецъ юлий т. г. бѣха изпратени чрѣзъ Пандо Струмишки до Г. Джумая Георги Бистрички и Славчо Алтѫнпармаковъ, за да убиятъ тамъ Гюрковъ или Караджовъ, но тѣ се върнаха безъ да извършатъ нѣщо.

Като положително ни се разправяше отъ голѣмцитѣ, че населението въ българска Македония е съ тѣхъ. Ние трѣбваше да влизаме въ връзка съ мѣстното население и да го насочимъ противъ Организацията. Изъ Петричкитѣ села щѣха да ни водятъ Димаша и Спасъ Верговъ. Дадоха ни се чрезъ Кръсто Лачевъ 200—300 позиви, отъ Перо Шандановъ и Георги п. Христовъ, а сѫщо и екземпляри отъ вѣстника „Свобода нли Смъртъ". Въ недѣля 12 т. м. прѣди да потегля за Бѣлово срѣщнахме се въ кѫщата на Мишо Шкартовъ съ Перо Шандановъ, а вечерьта прѣди тръгването съ Кирилъ Пърличевъ. Тоя пѫть тръгнахме около 15 човѣка, а не както миналия пѫть 30 души, за да бѫде

по-малка групата, за да може по-лесно да се прикрие. П. Шандановъ ни каза, че ималъ връзки съ мнозина отъ населението. Въ интереса на тайната, имената на тия хора не бивало да се съобщаватъ. Не ги съобщи и на мене. Слѣдъ първото ни връщане отъ Юндола се срѣщнахъ съ Георги п. Христова на Булевардъ Сливница, намираща се отдѣсно, като се отива къмъ затвора. Тамъ бѣха Мишо Шкартовъ и Перо Шандановъ. Заведе ни при тѣхъ Кольо Гушлевъ. Другъ пѫть виждахъ Георги п. Христова въ една кѫща къмъ гарата. Той ни казваше, че офицерството е съ насъ и че генералъ Вълковъ наскоро щѣлъ да бѫде смѣненъ.

Прѣзъ юлий т. г. прѣди да заминемъ за Юндола срѣщнахъ се съ Наумъ Томалевски въ Червената Рибка. Томалевски ми разправяше, че нашето положение отъ день на день се подобрявало, че офицерството въ България било съ насъ, че военния министъръ Вълковъ щѣлъ да бѫде смѣненъ и отъ това за насъ щѣло да произлезе добро. Томалевски ми каза, че на Юндола трѣбвало да чакаме два дни, за да дочакаме тамъ Перо Шандановъ и Мишо Шкартовъ. Той ми каза, че трѣбвало да си засили охраната, защото възможно е било да бѫде убитъ, заради това, че е задържалъ въ себе си организационни пари. Томалевски ми даваше упѫтвания и инструкции за работата, която трѣбваше да развиемъ между македонското население; въ Бѣлйова получихме 20,000 лева изпратени отъ Лачевъ. Донесе ни ги Христо Рутевъ заедно съ едно писмо отъ Перо Шандановъ.

Шандановъ често повтаряше, че трѣбвало да се удари главата т. е. да се убие Иванъ Михайловъ. За тая цѣль ние трѣбвало специално да внимаваме. Него съмъ срѣщалъ въ една къща къмъ Александровската

болница, а сѫщо въ една друга кѫща къмъ нѣкогашнитѣ еврейски гробища, тя е ниска и е до самия брѣгъ. Даватъ по 3,000 лева мѣсечна издръжка. Първия пѫтъ на Юндола бѣха: Пандо Кицевъ, Пандо Струмишки, Христо Рутевъ, отъ с. Шлотинци — Гевгелийско, Спасъ Стояновъ отъ с. Бозецъ — Енидже Вардарско, Спасъ Верговъ, Борисъ Поцковъ отъ Струмица, Здраво Терзиевъ отъ Пазарджикъ, България, Пено Гоновъ, Мито Косановъ, Христо Везировъ, Георги Лятевъ отъ с. Бойница, Михаилъ п. Стаматовъ, Борисъ Козовъ, Лазаръ Христовъ, ЛазаръКировъ, ВасилъЗапрвъе отъ Кукушъ, Миланъ Обрѣновичъ отъ Кукушко, Панде Сиковъ, Ефтимъ Кушовъ, Гале Малешевеца, Тано Андоновъ отъ Струмишко и др. Шандановъ на Юндола ни държа сказка, а къмъ 11 ч. прѣзъ нощьта той, Мицо Чегански, Симо Костовъ се завърнаха къмъ София. Говорихъ на Мишо Шкартовъ и той да тръгне съ насъ, но той заяви, че трѣбва да остане въ София. Прѣзъ Джумайско не минахме, защото смѣтахме, че населението е здраво къмъ Организацията и се боехме да не би да ни избиятъ. Калчевъ Атанасъ ни каза, че щѣлъ да мине край Джумайско, сѫщото ни потвърди и Мишо Шкартовъ. Водачи щѣха да бѫдатъ Сульо и Георги Бистрички. Автоматическата пушка ми я даде Кръсто Лачевъ. Кръсто Лачевъ и Мишо Шкартовъ ми говориха, че Родна Защита е съ насъ.

Азъ, Пандо Струмишки и други отивахме при нѣкои братства, слѣдъ убийството на Протогеровъ за да ги подканимъ да издадатъ некролози. Първиятъ пѫть оржжието го докара до Бѣлово Георги Гевгелийски. Иванъ Марковъ — Брата винаги очаква да му възложатъ по-голѣми акции, като убие нѣкоя видна личность. При убийството на Гущера сѫ били Тано и Пандо, но Пандо е останалъ на една маса, а Тано се впусналъ слѣдъ

Гущера и го е убилъ. Слѣдъ това убийство Тано дойде въ Бѣлово при насъ и отъ него зная, че слѣдъ убийството се е крилъ въ домътъ на Атанасъ Калчевъ. Като се върна Лазаръ Христовъ, слѣдъ като биде освободенъ отъ Организацията каза ни, че народа не е билъ съ насъ, но Мишо Шкартовъ заяви да не слушаме, що приказва Лазо, защото той не знае положението. Нашия пѫть бѣше начертанъ така: Бѣлово, Каменица, Лѫджене, Бабякъ, Обидимъ, Пирина, Мелнишко. Къмъ Петришко щѣха да отидатъ Димаша и Верговъ съ нѣкои другари. Азъ и Георги Наковъ въ Мелнишко съ нѣкои. Съ насъ щѣше да бѫде и Борисъ Козовъ. Димаша бѣ раненъ въ лѣвата ржка, китката при с. Обидимъ. Той неусетно ни остави и избѣга въ врѣме на сражението още преди обѣдъ. Открити бѣхме къмъ $9^1/_2$ ч. сутриньта и боя на прѣкѫсване продължи до $10^1/_2$ вечерьта. Заедно съ Димаша избѣга и Иванъ Бабунски. Мнението ми за П. Шандановъ е, че нищо нѣма да излѣзе отъ него, той нѣма глава за да води борба. За мене най голѣмитѣ винозници сѫ Баджаревъ, Томалевски и Пърличевъ, защото тѣ играятъ най-важна роль въ тая работа.

Съ прѣпоржката и съдѣйствието на Протогеровъ азъ, Пандо Струмишки, Митко Паликрушевъ и Трайчо Огняновъ откупихме отъ Т. Кабакчиевъ, Акционерно дружество въ комарджийското заведение Казино — Панахъ два дѣла отъ акциитѣ на сума 200,000 лева. Това стана прѣди една година. Ние имахме спестени пари отъ контрабандата съ фесове, които въ Турция се купуваха по-евтино, слѣдъ като Кемалъ Паша ги бѣше забранилъ. Купуванитѣ въ Турция фесове чрѣзъ единъ пловдивски арменецъ ги пръскахме въ Кърджалийско. Прѣди двѣ—три години съмъ ходилъ съ Пандо Струмишки къмъ Видинъ и Ломъ, съ цѣлъ да контра-

бандираме пудра, която други хора щѣха да я докаратъ отъ Виена. Всичко гореизложено е вѣрно и го съобщавамъ съ чиста съвѣсть. Понеже моя почеркъ не е четливъ помолихъ моя другарь Георги Наковъ да ми напише изложението, което азъ му го разправихъ и саморжчно се подписвамъ.

23.VII.1928 год. **Борисъ Изворски.**

---

3. Показания на Борисъ Т. Козовъ.

Подписаниятъ Борисъ Т. Козовъ, дължа да изнеса всичко, което знамъ по разиграните се напослѣдъкъ събития, за да се уяснятъ нѣкои нѣща и да се разсѣятъ заблуди и лжжи пръскани отъ заинтересовани амбициозни хора за тѣхни лични егоистични цѣли въ ущърбъ на Македонското освободително движение.

Изпратени бѣхме тукъ въ Македония подъ Българска власть съ цѣль да се прехвърлимъ въ Пирина около влашкитѣ колиби, кждѣто по думитѣ на Мицо Чегански трѣбваше да дойдатъ Мицо Чегански и Мишо Шкартовъ съ четитѣ си. Тамъ щѣха да ни дадатъ инструкции какво да работимъ. Бѣха ни дали позиви и брой първи отъ вѣстника да раздаваме между населението и агитираме противъ хората на Иванъ Михайловъ и се постигне известно разцепление въ Българска Македония. Четитѣ на Мицо Чегански и Мишо Шкартовъ останаха да дойдатъ слѣдъ насъ, като чакаха да дойдатъ куриери отъ Неврокопъ. Кои лица точно не знамъ. Мицо ми каза, че въ Неврокопско населението било разбунтувано противъ хората на Михайлова и тамъ не би могло да се извади милиция срѣщу насъ, защото било забранено отъ военнитѣ и административни власти да се движатъ въоржжени хора отъ мѣстното население.

Имало за това прѣдупреждение отъ военната лига и нѣкои отъ офицеритѣ отъ гарнизонитѣ отъ Петричко били на наша страна.

На панихидата на Протогеровъ едно момче ми донесе писмо отъ Борисъ Изворски, съ което последнията ми пишеше да кажа на Пандо Кицевъ, Симо Костовъ и Наумъ Цилевъ да заминемъ вечерьта за Бѣлово при Ташко Янакиевъ, който ще ни даде куриеръ за да идемъ при Димаша, намиращъ се въ гората на Бѣлово съ своята чета. Слѣдъ обѣдъ се виждахъ съ Борисъ Изворски въ една кжща на бул. Сливница по посока на „Шарения мость" къмъ фабрика Македония, отъ дѣсна страна едно ново триетажно здание съ желѣзна ограда и врати. Тамъ намѣрихъ Мишо Шкартовъ, Перо Шандановъ, Томалевски и Борисъ Изворски. Охрана на Перо Шандановъ бѣше Георги Наковъ; всички се охраняваха отъ по двама души, обаче имената имъ не знамъ; на балкона бѣше Атанасъ Калчевъ. Борисъ ми каза, че заминава тая вечерь за Бѣлово. Азъ останахъ въ София и заминахъ за Бѣлово слѣдъ три дни. Тия три дни прѣкарахъ въ кжщата на Митко Томалевски, кждѣто надписвахъ пликове съ вѣстници и позиви за офицери, списъка и адреситѣ за които ми бѣше далъ Пеце Трайковъ. Тамъ идваше понѣкога и Кръстанъ п. Тодоровъ и Пеце Трайковъ. Вѣстника, позива и апелитѣ се печатаха въ печатницата на Глушковъ. Азъ заминахъ за Бѣлово на 17 августъ въ 10 и 30 мин. съ Пандо Кицевъ и Христо Рутевъ, а Симо Костовъ и Наумъ Цилевъ останаха да заминатъ съ групата на Чегански. Прѣди да заминатъ сжщия день срѣщна ме Колйо — охраната на Георги п. Христовъ, каза ми да намѣря Пандо Кицевъ и да идемъ при Г. п. Христовъ въ кжщата на дѣдо Алексо. Намѣрихъ Пандо и къмъ 7 часа отидохме. Георги п. Христовъ ни каза да оста-

немъ съ групата на Чегански, за да идемъ вжтре на Пирина, пита ме дали идватъ отъ Мелнишко хора и кои; хора идватъ, но не желаятъ да се срѣщатъ съ нашитѣ голѣмци и съ насъ не приказватъ по сжбитията. Знамъ, че Блаже, цивиленъ стражарь, е идвалъ и се срѣщалъ съ Георги п. Христовъ. Георги п. Христовъ ме излжга, че Илия Лерински билъ въ Пирина съ 50 души и отъ врѣме на врѣме се присжединявали хора къмъ него. На излизане ми даде писмо да намѣря Чегански и го доведемъ при него къмъ 10 часа вечерьта. Вечерьта не намѣрихъ Чегански. Писмото прѣдадохъ сутриньта, ходихъ при Георги и слѣдъ това ни каза да заминемъ за Бѣлово. Пристигнахъ въ Бѣлово къмъ 4 часа. Тамъ намѣрихъ Борисъ Изворски и Георги Наковъ, облѣкохме се въ четнишки дрехи и съ куриера заминахме при Димашевъ. Двама души отъ другаритѣ бѣха облечени въ пълно войнишко облѣкло. Пжтищата насамъ не знамъ, понеже за пръвъ пжть идвамъ и „Кара-кая" бѣхме ударени отъ милицията. Избѣгахме по дола и къмъ 6 часа изтеглихме се на върха, тамъ забѣлѣзахме милиция да се движи и затова чакахме до два часа прѣзъ нощьта. Спуснахме се по посока на Мѣста. Къмъ 9 часа сутриньта се натъкнахме на селска милиция, която нарани двама и ни загради. Започна се сражение, което съ голѣми прѣкжсвания трая до 10 часа вечерьта до като бѣхме разбити и изловени. По мое впечатление, така както наблюдавахме движението на населението, всички пунктови пжтеки бѣха заети и се бѣха вдигнали срѣщу насъ около двѣ хиляди души, отъ което вадя заключение, че населението не само не е съ насъ, както ни излжгаха въ София, а рѣшително срѣщу насъ и никога нѣма да е съ насъ. Бѣхъ и при първия опитъ за нахлуване насамъ при Юндола. Тамъ бѣхме 33 души. въоржжени съ пушки, бомби и

пистолети. Когато ни удари милицията азъ не видѣхъ никой отъ нея, защото се стрѣляше отъ лѣво отъ мене. Бивака ни точно не бѣ нападнатъ. Пандо Струмишки бѣ войвода съ своя група отъ 33-тѣхъ души. Прѣди това на Юндола идва Перо Шандановъ, Мишо Шкартовъ, Георги Гевгелийски и Мицо Чегански. Перо Шандановъ държа речь.

Не е вѣрно това, що се писа въ вѣстника „Свобода или Смърть" издаванъ отъ ЗП, както и това, че Пандо Струмишки билъ на курортъ на Юндола. Това е една безсрамна лъжа, защото освенъ посоченитѣ горе, както бойното въоръжение, което ни се даде, първитѣ покупки за ризи, винтяги, матери и пр. направиха въ Марко Костурковъ — Крумъ Петишевъ и Петъръ Трайковъ, а после правихме покупки азъ и Кр. Лачевъ, похарчени бѣха всичко около 100,000 лева. Пари дава Кр. Лачевъ, комуто бѣха дадени отъ Томалевски: даже веднажъ охраната на Томалевски прѣдъ казино Панахъ донесе единъ пакетъ съ пари, и ги предаде на Кр. Лачевъ. Кр. Лачевъ купуваше пистолети отъ военната кооперация. Ставаше често пъти дума, че Кесапчиевъ началникъ на участъкъ е на наша страна.

Приказваха постоянно, че общественото мнение е на наша страна. Военната лига сжщо. Нѣкои отъ офицеритѣ въ Петричко били съ насъ. Цанковъ билъ обѣщалъ да ни помогне, а него скоро го чакаха да дойде на власть. Често Кр. Лачевъ, Кръстанъ п. Тодоровъ и Пецо Трайковъ се хвалѣха, че ще убиятъ Вълковъ и Ляпчевъ, които не сж съ насъ за да дойде Цанковъ и ни помогне. Вълковъ искатъ да убиятъ и да се създаде суматоха. По него най-много псуваха.

Иванъ Марковъ — Брата се готвеше да иде съ чета въ Джумайско. Сжщиятъ се срѣщаше често съ Георги п. Христовъ и Перо, какво още гласеха не знамъ.

Кръсто Лачевъ и Кр. п. Тодоровъ и другитѣ най-

много се заканваха, че ще убиятъ Иванъ Михайловъ, Кирилъ Дранговъ, Йорданъ Чкартовъ, Асѣнъ Аврамовъ и др. Една вечерь отивахъ съ трамвая по Графъ Игнатиевъ, за да занеса бѣлѣжка отъ Мишо Шкартовъ до запасния полковникъ Кръстевъ. Въ трамвая видѣхъ едно албанче отъ Кръстановата група съ още трима души, въ ржцетѣ си държеше бѣлѣжка, на която бѣше начертано мѣстото кждѣто трѣбваше да се наблюдава, какво става отъ противната страна. Кжщата за наблюдение бѣ на ул. Любенъ Каравеловъ. Отъ прѣсичането й съ Графъ Игнатиевъ двѣ кжщи въ дѣсно.

Съ ЗП не съмъ се срѣщалъ и говорилъ по тия въпросм, защото не съмъималъ и нѣмамъ работа съ тѣхъ.

Прѣди четири мѣсеца, слушалъ съмъ отъ Мишо Шкартовъ въ кафене „Фаръ", че института ЗП е съвсемъ излишенъ за Организацията, а за напрѣдъ да се назначавали като чиновници, и ако нѣматъ достатъчна дѣйность да могатъ да бждатъ изпжждани, а не като сега. Сжщото нѣщо Мишо каза и на една отъ солунскитѣ сбирки.

Слушалъ съмъ отъ Мишо Шкартовъ и Георги Гевгелийски, че Протогеровъ не е способенъ за работа и самитѣ делегати не искали да го избератъ за напрѣдъ. Сжщиятъ издържалъ дъщерята въ Италия на полковникъ Кръстевъ — Люба Кръстева.

На 7 юлий т. г. съобщиха ми да замина за Петричъ, при анкетната комисия по неотчетенитѣ смѣтки. Вечерьта се върнахъ, срѣщнаха ме Пандо Кицевъ и Симо Костовъ и ми казаха, че слѣдъ като ме търсилъ два пжти Мишо Шкартовъ по телефона, говорилъ Пандо Кицевъ съ Пандо Струмишки и последниятъ му прѣдалъ, че Протогеровъ е убитъ, и по заповѣдь на Мишо да дойдемъ въ София, сжщо и Станоевъ е

предупрѣдилъ Пандо за да напустне Св. Врачъ.

Пристигнахме въ София. Слѣдъ погребението на Протогеровъ Мишо Шкартовъ ми каза, че всички хора отъ Солунския окржгъ сж осждени на смърть отъ Иванъ Михайловъ, защото се противопоставяли по въпроса за конгреса.

Анкетната комис я бѣ назначена отъ ЗП за да анкетира, кой е злоупотребилъ неотчетената сума отъ около 850,000 лева. За сжщата сума имамъ документи подписани (авансови разписки за специални разходи) отъ Миле Станоевъ.

Понеже Миле Станоевъ е злоупотребилъ тая сума и я употребилъ за обзавеждане на домакинството си (отъ тогава стана собственикъ на 45 декара първокачествена земя, 18 декара американски лозя, овощни градини, строи четири кжщи нови, две стари закупи, модеренъ краварникъ съ циментъ, зимници, помпи и пр.) Едната отъ кжщитѣ е строена отъ него на име на брата си, а другата закупена отъ него на името на зета си. Освенъ това притежатель е на две тухларници, две каруци конски, волски и пр Той ще трѣбва да отговаря за всичко предъ Организацията. Въ тая афера не е чуждъ и Нуне Томалевски, който е роднина на Станоевъ, много сж близки и който крѣпеше и крѣпи и до днесъ да не отговаря предъ организационенъ сждъ Миле Станоевъ.

Слѣдъ всичко гореизложено доброволно отъ менъ безъ никакво насилие, считамъ се за виновенъ предъ законния сждъ на Организацията за това, че съ пушка въ ржка съмъ тръгналъ срѣщу нея, за да създавамъ размирици и разцѣпление въ Македония подъ българска власть, но моля да се има въ предъ видъ и главнитѣ виновници, а тѣ сж хората, които съ своитѣ амбиции и своя личенъ егоизъмъ жажда и мания за голѣмство ни подведоха съ отвратителни и подли лжжи, като

тий, че населението е съ насъ, че тука е всичко противъ Иванъ Михайловъ, че сме били осѫждани на смъртъ заради конгреса и пр. пр. и трѣбваше да дойдемъ тукъ, за да бѫдемъ гонени отъ населението като разбойници и се увѣримъ съ очитѣ си, че населението е противъ насъ и че сме послужили, като орѫдия на нашитѣ голѣмци въ София не за идеалитѣ на Македония, за които искахме да умремъ, а се биемъ срѣщу братята си и съ нашата кръвь да създадемъ служби, кариера и възможность да пилѣятъ срѣдствата на поробена Македония.

Съвѣтвамъ всички другари не само да не слушатъ тия самозванци и подлеци, а да обърнатъ и да обърнемъ орѫжието, съ което ни пращаха да се биемъ съ братята си, срѣщу тѣхъ.

Въ всичко това съмъ напълно убеденъ и не само сега, ще го твърдя всѣкога и всѣкѫде.

Подписвамъ се саморѫчно. **Т. Козовъ.**

---

4. Показания на Лазаръ Н. Кировъ

Единъ день ни се каза отъ Кръстйо Лачевъ, който съставяше една група отъ десетина души, че ще отидемъ по работа и тръгнахме, Обаче не ни бѣ казано точно, кѫдѣ отиваме, въпрѣки, че изявихъ желание да узная, като ми се каза, ще видимъ кѫдѣ, когато стигнемъ. Стигнахме и констатирахъ, че сме въ кѫщата, кѫдѣто се е помѣщавалъ Централния Комитетъ. На излизане видѣхъ човѣкъ, когото не познавахъ, но изявихъ желание да узная и казаха ми, че е билъ Пърличевъ. Следъ него излезоха още двама—това бѣ къмъ 12 часа, тъй че неможахъ да видя лицата имъ поради нощьта. Понеже предполагахъ, даже и сигуренъ бѣхъ, че бѣха лица отъ Рѫководното тѣло, но не попитахъ

кои сѫ и следъ това си отидохме всички. Не съмъ говорилъ лично съ Пърличевъ, Баджаревъ, Томалевски и Перо.

Единъ день въ кѫщата на Борисъ Изворски ми казаха да напиша нѣколко писма, съдържанието на които е горе доле следното: Ние тукъ сме истинскитѣ борци, че смъртьта на Протогерова е голѣма скърбь за насъ, вѣрваме, че и за васъ е сѫщото, но бѫдете спокойни, ние сме на поста си и скоро ще се явимъ при васъ. Писмата бѣха адресирани до Тале Николовъ — Петричко, другъ Тане и други имена, които не мога да си спомня. Въ пликоветѣ поставиха позиви. Азъ оставихъ писмата въ кѫщата, а кой ги е носилъ не знамъ. Писмата се подписваха отъ Димашевъ. Следъ 12 дни отъ второто ми идване въ София, една вечерь Димашевъ дойде въ Съединение и както на менъ, така и на другитѣ каза, че тая нощь ще заминемъ на вѫтре. Каза ни да дадемъ по 50 лева за билети и на сутриньта потеглихме за Бѣльово въ цивилно облѣкло.

Ние бѣхме: азъ, Димаша, Василъ Запревъ, Спасъ Верговъ, Галето имаше още имената, на които не знамъ. На гарата бѣхме пречекани отъ Георги Гевгелийски. Тамъ се събрахме 32 души, преседехме единъ день и на другия съ автомобилъ отидохме на Юндола. Тамъ ни пресрѣщна Жилката и ни заведе въ едно дере, кѫдѣто 5 часа по-рано бѣ тръгналъ Димашевъ и още 4 други души отъ сѫщитѣ тѣзи 32-ма. Тамъ смѣнихме цивилнитѣ си дрехи, дадоха ни четнишки, вѫорѣжиха ни и останахме да чакаме да дойде Перо и Мишо. Последнитѣ двама дойдоха съ Чегански и Гевгелийски. Перо тамъ ни държа рѣчь въ следната смисъль: че азъ въ такъвъ единъ моментъ, когато Организацията е разложена ме зове дълга да се явя и да я спаса. Съмъ годеникъ, но предъ дългътъ зарѣзахъ всичко. Много съжалявамъ, че не мога да дойда съ васъ сега,

защото неотложима друга работа ме кара да не съмъ съ васъ. Чувствувамъ голѣмата радость за вашета готовность съ всички жертви да спасиме най-свѣтото, но скоро ще се явя пакъ при васъ.

Сѫщата нощь тѣ си заминаха. На сутриньта стана сраженията въ което падна Пандо и биде плѣненъ Лазо Христовъ. На вечерьта Жилката ни отведе въ Бѣлйово. За прѣхраната се грижеше нѣкои отъ братята Бояджиеви, които не познавамъ. Жилката ни носеше храната горе.

Азъ не стояхъ на Бѣлйово и заминахъ за Пловдивъ, кѫдѣто престояхъ 7 дни. Василъ Запревъ билъ идвалъ въ Пловдивъ но не ме намѣрилъ, тъй като рано сутриньта азъ бѣхъ вече тръгналъ. Отъ по-рано бѣше уговорено да се съберемъ въ Бѣлйово. Отидохъ въ една кѫща отъ кѫдѣто горския Василъ ме заведе надъ гората въ една мѣстность, кѫдѣто сварилъ Димашевъ, Спасъ Верговъ, Пандо Сиковъ, и Бабунчето. Преседехме тамъ деветь дни; въ това време дойдоха и другитѣ: Борисъ Изворски, Борисъ Козовъ, Георги Наковъ, Димашевъ, Бабунчето, Пандо Сиковъ, Тано, Пандо Кицевъ, Христо Рутевъ, Спасъ Хаджиевъ, Христо Андоновъ, Василъ Запревъ, Спасъ Верговъ, Глигоръ Христовъ и азъ — Лазаръ К. Нановъ — всичко 15 души. Въ четвъртъкъ на 17 т. м. дойде Жилката и потеглихме отъ Бѣлйово, минахме презъ Лѫджене и на мѣстностьта „Кара-кая“ бидохме открити.

Азъ минавахъ, като секретарь на Димаша; когато ни откриха, азъ и Пандо Кицевъ и други нѣкои другари прѣдлагахме да се върнемъ, обаче Борисъ Изворски и Димашевъ се противопоставиха и като казаха, че е било срамота и че не е доблестно и ние бидохме принудени да тръгнемъ наново.

На всѣки отъ насъ е определено по три хиляди лева издръжка. Азъ до като бѣхъ въ София получихъ

800 лева и допълнително ни дадоха по три хиляди лева, но на менъ ми дадоха 2,000 лева. На мене и на Христо Андоновъ дадоха по една стражарска фуражка и по единъ каскетъ. Фуражкитѣ ни дадоха, за да можемъ по-лесно да се движимъ и да минаваме, като стражари.

Димаша казваше, като стигнеме, че щѣлъ да влезне въ Петричъ да хване Караджовъ, Развигоровъ и още единъ и цѣлата работа свършена.

Настоящитѣ показания сж досущъ вѣрни, давамъ ги доброволно, безъ никакво насилие и за истинностьта имъ се подписвамъ.

Лазаръ К. Нановъ.

---

5. Показания на Тано Г. А. Дончевъ

Бѣхъ въ Кърджали, отъ кждѣто бѣхъ извиканъ отъ Мишо телеграфически да дойда въ София. Тамъ ме заведоха въ една кжща кждѣ гарата.

Тамъ бѣха Томалевски, Шандановъ, Мишо и Пърличевъ. Говори ми Перо, че Протогеровъ билъ убитъ отъ Иванъ Михайловъ и че това убийство било незаконно, че въ лицето на Протогеровъ била убита Организацията и че за всичко трѣбва да се търси смѣтка. Той ми каза. че „Родна защита“ е била съ тѣхъ, че Шкойновъ е говорилъ на погребението и че вѣстника на запаснитѣ офицери „Отечество“ е писалъ за убийството.

Говориха ми, че ще отида съ чета въ Мелнишко, кждѣто народътъ билъ съ тѣхъ. Цѣлта на отиването ми щѣла да бжде да организираме тамошния народъ. Заблудиха ме, брате, толкова много, че азъ бѣхъ готовъ да убия своя братъ, ако бѣше на другата страна. За всичко сжщо ми говориха Борисъ Изворски и Димашевъ.

Нѣколко дни следъ тая срѣща намѣри ме Пърличевъ въ „Рибката“ и ме заведе на Леге въ една кръчма „Торино“. Тамъ дойде и Томалевски. Пърличевъ ми каза: „Тано, ти чу, че оня день двама сж се опитали да убиятъ Калчо. Тия кървопийци ще искатъ да убиятъ и нѣкого отъ насъ. Тукъ дошелъ Гущеровъ да ме убива, затова трѣбва да го прѣваримъ и ние да го убиемъ“. Азъ му казахъ, че може да стане тая работа. Пърличевъ ми каза, че той е говорилъ съ Мишо и Перо, които сж избрали мене, за да убия Гущеро. Азъ имъ казахъ, че това може да стане, само ако заповѣда Ц.К.

Заведоха ме на другия день при Перо, въ кжщата на Калчевъ. Перо ми каза, че тоя кървопиецъ Иванъ Михайловъ иска да убие нѣкого отъ ЗП, а тѣ сж наши заслужили хора и трѣбва да ги пазимъ. Каза ми че Гущеро щѣлъ да убива нѣкого и че трѣбва ние да го убиемъ. Каза ми сжщо, че азъ се назначавамъ да го убия. Азъ му казахъ, че самъ не ще мога да го извърша, той ми каза да не се боя, защото, ако бжда заловенъ отъ полицията, въ който и да е участъкъ, ще ме вематъ, защото полицията била съ тѣхъ

Азъ се съгласихъ, но съ условие, ако ми дадатъ другарь.

Въ деньтъ на убийството на Гущера, вечерьта къмъ 10 часа, дойде въ Съединение Пандо Кицевъ. Той седна на нашитѣ маси — бѣхме азъ, Трайчо Стояновъ и др. По едно време дойде и Гущеро, който бѣше малко пийналъ. Повикахме го да седне на нашата маса. Пандо почна да поржчва, сжщо и Гущеро.

Къмъ два часа азъ и Трайчо излезнахме отъ гостилницата и седнахме да пиемъ кафе въ кафене „Кърджалий“. По едно време излезе и Гущеро и се опжти къмъ насъ. На нашата маса седна Гущеро, а Пандо Кицевъ седна на друго маса. Единъ каза: „сега му е

времето да го очукаме". Слѣдъ като пихме кафето Гущеро стана да си отива, като извади пистолета си и го постави въ джоба. Ние станахме, настигнахме го и се надпреварвахме, кой да го очука. Докато да го настигна, единъ отъ насъ изгърме. Пандо бѣше останалъ намѣсто въ кафенето. Не зная дали Пандо знаеше, ча ще убиваме Гущера но до стрѣлбата той бѣше се около насъ.

Слѣдъ стрѣлбата се пръснахме. Азъ отидохъ въ кжщата на Калчевъ почукахъ и ми отвори Калчо и ме пита що има. Азъ му казахъ, че отепахме Гущеро. Той ми каза: „така трѣбваше да стане".

Още прѣди да извършимъ убийството, Кръсто Лачевъ въ София ми даде 3,000 лева за издържане. Въ София сж разправяли, че сж турнали ржка на половината отъ организационнитѣ пари — около 25 милиона лева.

— о —

Отидохме въ Юндола, кждѣто дойдоха Перо Шандановъ, Мишо, Г. Гевгелийски и Мицо Чегански. При насъ идваха и синоветѣ на Бояджиеви Гого и другия (Стою) тамъ бѣше и Жилката, който бѣше представенъ отъ Бояджиеви, като нашъ куриеръ. Тамъ бѣхме около 33 човѣка. Бѣше и Пандо Струмишки, който после падна убитъ.

Слѣдъ удрянето ни се върнахъ въ София.

Въ София при нашитѣ чорбаджии идваха капитанъ Кръстевъ и запасния полковникъ Кръстевъ. Капитанъ Кръстевъ разправяше, че военната лига е съ насъ противъ Ив. Михайловъ. Изключение правилъ генералъ Вълковъ, който щѣлъ да бжде изхвърленъ отъ офицерството. Капитанъ Кръстевъ е далъ собствената си пушка на Пандо Струмишки.

Нашитѣ въ София разправяха, че въ тѣхна услуга сж били началницитѣ на I, III, II, V и VII полицейски

участъци.

Брата сега е въ София; когато тръгнахъ азъ го видѣхъ въ кжщата на Мицо въ Красно-село. Той искалъ да отиде въ Горна-Джумая да убие нѣкое лице.

За второто заминаване за Мелнишко ми съобщи Борисъ Изворски. Той казваше, че въ Мелнишко, ще се обади първо на влашкитѣ колиби. Пандо Кицевъ въ София ми разправяше, че народа въ Мелнишко ни чакалъ да отидемъ. Въ София се приказва отъ нашитѣ хора, че въ Петричко войската щѣла да ни подкрѣпи. Очаквало се да дойде на власть Цанковъ, за генералъ Вълковъ ще си отиде, защото пъкъ и военната лига не го подържала. Тия сведения ги давалъ полковникъ Кръстевъ и Шкойновъ.

Когато Лазо се върналъ въ София, разправялъ е че това що е видѣлъ на Юндола и въ окржга, съвсѣмъ не огговаря на приказкитѣ на ония господа отъ София.

Още при удрянето ни на „Кара-кая" нѣколко другари се разочароваха, но войводитѣ ни Борисъ Изворски и Димашевъ ни говориха, че е срамота да се върнемъ.

Както на Юндола, така и тукъ при Обидимъ, всичко се свърши не така, както ни казваха ония софийски разбойници.

Не съмъ челъ вѣстникъ на ВМРО, въ който имало съобщение ча ЦК за амнистията.

Най-много се възмущавамъ отъ ЗП и отъ Перо Шандановъ, които ме заблудиха тъй много.

Ако оздравѣя и бжда освободенъ, давамъ честна дума, че ще тегля куршума на ония, които ме изпратиха да убивамъ и се бия съ свои братя, а тѣ въ София да си живѣятъ.

Признавамъ се за участникъ въ убийството на Гущера.

Тано Г. А Дончевъ

6. Показания на Христо Рутевъ

Азъ бѣхъ извиканъ отъ Свиленградъ телеграфически отъ Борисъ Изворски. Това бѣше прѣди убийството на Пртогеровъ. Прѣди да заминемъ за Бѣлйово, Борисъ ме заведе при Перо Шандановъ въ домътъ на Бадевъ, тамъ бѣ и Мишо. Перо ни говореше, че Иванъ Михайловъ е убилъ Протогерова, че злоупотрѣбилъ пари и си направилъ кѫща.

Азъ схванахъ, че той искаше да ни настрои злѣ срѣщу Иванъ Михайловъ.

Слѣдъ два дни заминахме съ автомобилъ за Юндола, кѫдѣто ни посрѣщна Чолакъ Жилковъ и ни заведе въ гората. Въ гората бѣха събрани около 30 човѣка.

Слѣдъ два три дни идваха при насъ Перо, Мишо, Г. Гевгелийски, М. Чегански и др.

Шандановъ ни държа рѣчь. Той ни каза, че изъ Петричко народа не е съ Иванъ Михайловъ и ни даваше куражъ да не се боимъ. Отъ Бояджиевитѣ идваше при насъ Гого.

Перо и другитѣ пренощуваха въ фабриката на Бояджиеви. Борисъ Изворски ми даде три хиляди лева, като издръжка.

Оржжието на Юндола ми го даде Борисъ.

Слѣдъ като ни удариха на Юндола азъ си отидохъ въ София прѣзъ Бѣлово. Въ Бѣлово спрѣхме въ яхъра. Оржжието го оставихме въ яхъра и съ влака заминахме си,

Въ София живѣехъ ту въ Борисъ Изворски, ту въ единъ мой роднина. Не сж ме викали на събранията, които сж правили другаритѣ. Въ дома на Мишо бѣхме събрани Георги п. Христовъ, Мишо, Шандановъ, Г. Гевгелийски, Кр. Лачевъ. Азъ съ Колйо Гушлевъ бѣхме въ градината а останалитѣ вжтрѣ.

Ако бѫда помилванъ, заклѣвамъ се да извърша всичко, каквото ми се възложи, да убия когото искате, само да очистя петното си.

Писмото ми се прочете.

Хр. Рутевъ

---

7. Показания на Панте Сиковъ.

Бѣхъ прѣзъ юлий т. г. въ София въ бирария „Здраве“ ме намѣри Пандо Струмишки и Мишо Шкартовъ. Питаха ме защо съмъ дошелъ и ми казаха да не си отивамъ. Настаниха ме въ хотелъ Парижъ и ми казаха да се храня на смѣтка въ гостилница „Съединение“. Вечерьта ме повикаха въ комарджийницата „Панахъ“.

Тамъ бѣха Мишо, Пандо Струмишки, Лачевъ, Пърличевъ, Перо, Ване Стояновъ имаше и доста други. Тамъ Пърличевъ ни говори, че Ванчо билъ убиецъ билъ подялъ около 30,000,000 лева, направилъ си кѫща въ Банки, не искалъ да се яви на конгресъ, билъ убилъ Протогерова безъ причини, че на всички насъ се подигравалъ, билъ ни изолиралъ отъ движението; тѣ били на правъ пѫть и че тѣ сѫ Организацията.

Каза ни накрая да по останемъ въ София, ще се сформираме на групи, за да отидемъ въ Българска Македония, понеже народа тамъ ни чакалъ. Бѣхме се събрали около 30 десеть души.

Пърличевъ ни каза, че било наредено да ни се дава храна и по 3,000 лева издръжка. Перо сѫщо ни говори като Пърличевъ. Той казваше, че всички около Ванчо подяли пари, не искали да се отчитатъ и явятъ на конгресъ; говориха ни и двамата около единъ часъ и половина. Минаха около 10—15 дни. Брата Иванъ, придруженъ отъ Георги Наковъ ме заведоха на една кѫща на улица Витошка. Тамъ бѣхме пакъ

сѫщитѣ. Мишо ни каза нѣколко думи, като Перо и Пърличевъ, че трѣбвало да се справимъ съ това положение, не могло да има две организации, за това трѣбвало да се отиде въ Петричко, за кѫдѣто имало готови куриери, които ще ни заведатъ, каза ни, че първо ще отидемъ на гара Бѣлово, а отъ тамъ ще продължимъ.

Азъ, Лазо, Гале Джингаровъ, Кушо, Христо Рутевъ, Спасъ Стояновъ стигнахме на гара Бѣлово. Отидохме въ една кѫща. Сѫщата нощь Димаша съ 4—5 души другари замина за Юндола. Ние заминахме на тамъ на другата вечерь облечени въ цивилни дрехи. На Юндола въ едно дере останахме. Димашевъ ни даде оржжие и дрехи. Престояхме три дни, храна ни носеше куриера, като сегизъ тогизъ идваха при насъ братя Бояджиеви. Групата ни бѣше отъ около 30 души, когато стана сражението на Юндола. Насъ не ни откриха, щомъ убиха Пандо. Ние сѫщата нощь заминахме за Бѣлово. Поскарахме се съ другаритѣ защото ни лжжеха, че тука народа ни чака, а то излезе обратно. Всички другари заминаха, кой за Пловдивъ, кой за София. Димаша каза, че по заповѣдъ на Борисъ и Мишо, азъ, Бабунчето, Василъ Запровъ и Спасъ Верговъ трѣбвало да останемъ въ Бѣлово. Останахме тамъ и се настанихме въ една градина. Мито Козовъ идваше при насъ. Последния ни каза, че народа въ Петричко ни чакалъ и че ония мръсници (Михайловци) трѣбвало да си вървятъ. Азъ искахъ да си отида съ Кушо но не ме пустнаха. При насъ дойде Борисъ Изворски заедно съ другитѣ другари, които сѫ тука и ми каза, че тая вечерь тръгваме.

Потеглихме денски, минахме прѣзъ Каменица — Лжджене. Тамъ съ никого не се видѣхме. Куриеръ ни бѣше Стойо Жилковъ. Отъ тамъ все по Балкана до като ни откриха при „Кара-кая". Ние продължихме.

Стигнахме до Обидимско, кждѣто отново ни откриха, завърза се сражение и се предадохме.

Димаша успѣ да избѣга заедно съИванъ Бабунчето. Първиятъ бѣше раненъ въ лѣвата ржка.

За да отида въ София отъ никого не съмъ каненъ, водихъ тамъ единъ боленъ синъ на Фролошлията, искахъ да се върна, но Кушо ми каза да остана въ София.

Още като ни удариха на „Кара-кая" азъ и нѣкои другари предложихме да се върнемъ, но Борисъ Изворски почна да казва, че е позорно и срамота е било и отново тръгнахме.

Горното е вѣрно диктувано отъ мене и за истинността се подписвамъ:

За **Панте Сиковъ,** подписвамъ азъ **Лазарь К. Нановъ** (неговъ другарь).

---

8. Показания на Григоръ Христовъ

Когато да тръгнемъ насамъ първия пжть на Юндола Перо Шандановъ ни каза, че въ българска Македония хората на Михайловъ не сж отъ организацията, тѣ били грабители. Тамъ бѣ и Мишо Шкартовъ и Георги Гевгелийски. За да дойда на Юндола ме извика съ телеграма, слѣдъ убийството на Протогеровъ, Лазаръ Христовъ по нареждане на Георги Гевгелийски. Като дойдохъ въ София, веднага отидохъ при Гевгелийски въ кжщата му. На гарата ме посрѣщна Лазаръ Христовъ. Съ мене бѣше Христо Везировъ отъ Гевгели, Георги Трайковъ отъ Струмишко и Христо Тановъ. И тримата останаха въ София и ходѣха съ Гевгелийски. Седемь дни стояхъ въ София и послѣ тръгнахме съ Христо Везировъ за Юндола. Отъ тамъ се качихме въ единъ автомобилъ Христо Везировъ,

Георги Трайковъ, азъ, Спасъ Стояновъ и Христо Рутевъ и отидохме на Юндола. Слѣзохме при фабриката за дъски, заведе ни . . . горе въ гората. На бивака дойде Перо Шандановъ съ Георги Гевгелийски, Мищо и двама руси хора отъ фабриката. Тогава Перо ни държа речь. На втория день слѣдъ това бѣха ударени отдѣлилитѣ се отъ групата, за да стигнатъ долу Пандо Струмишки и Лазо. Пандо Струмишки бѣ войвода на групата за насамъ. Избѣгахме послѣ надолу, азъ си заминахъ за Станимака, послѣ отидохъ въ София да си взема издръжката три хиляди лева. Въ София се срѣщнахъ въ едно кафене „Кърджали" съ тия другари. Тамъ ми даде Христо Рутевъ заплатата, движехме се изъ града но голѣмцитѣ отбѣгваха отъ насъ проститѣ и неграмотни хора. Пъкъ и не се познавахъ. Въ Гюмендженското кафене и по-горно „Енидже-Вардаръ" признаваха, че Иванъ Михайловъ ще спечели, но азъ бѣхъ свързанъ съ другари и само за това останахъ тамъ.

Научихъ на Бѣлово, че Пандо Кицевъ и Тано се карали съ Гущеро и после Тано го убилъ, а Пандо останалъ въ кафенето.

Казаха, че полицията била съ насъ. Военитѣ били съ насъ. Отъ София ни пратиха въ Бѣлово и тамъ Жилката ме заведе въ бивака на Димаша, отъ тамъ тръгнахме на насамъ и мѣстата тукъ незнамъ. Другъ пжть не съмъ идвалъ насамъ.

Мислехме да минемъ въ Св. Врачко—Петричко. Мислѣха да се срещнемъ съ тѣхни хора но азъ не ги познавамъ и не зная. Въ Мелнишко никогажъ не съмъ ходилъ.

Казваха по София, че билъ осжденъ на смърть Иванъ Михайловъ, Джузановъ и др.

Борисъ Изворски го видѣхъ у дома му. Той ми каза, че ще замине въ Македония Петричко. Тамъ бѣше и Брата Иванъ Марковъ. Тѣ ни лжжеха тамъ,

„Брато" ни разправи, че го утепали Протогеровъ за грабежи, че тука всички били разбойници и убийци. Нищо по-вече незнамъ.

Всичко посочено горе е казано доброволно безъ насилие, считамъ, че съмъ сгрѣшилъ и че народа не е съ насъ и никога нѣма да е съ насъ.

Г. Христовъ.

---

9. Показания на Христо Андоновъ

Азъ си бѣхъ въ Егри-Дере; прѣди единъ мѣсецъ ме повика Борисъ Изворски съ телеграма и азъ дойдохъ въ София. Съ Борисъ се видѣхъ въ кѫщата му на ул. Царь Симеонъ. Тамъ бѣше Пандо Струмишки, Брата — Иванъ и Димашевъ. Тѣ бѣха въ друга стая. Менъ ме срѣщна Спасъ Верговъ, той ми каза кѫщата на Борисъ. Азъ знаехъ, че ме викатъ да ида въ Македония, а не тука.

Борисъ ми каза, че е убитъ Протогеровъ и ми каза, че ще отиваме да гониме убийцитѣ му, кои сѫ, що сѫ не ми каза нищо. Даде ми триста лева и ме прати въ Бѣлйово. Азъ отидохъ. Тамъ ми дадоха дрехитѣ. Борисъ ми каза, че ще ходимъ вѫтрѣ въ Петричко за агитация между народа за да се дигне противъ Иванъ Михайловъ, загдѣто е убилъ Протогеровъ.

Азъ не съмъ грамотенъ, они ми четатъ вѣстницитѣ.

Изворски, Георги Наковъ, Борисъ Козовъ и Пандо Кицовъ казваха, че ще се борятъ до край.

За неграмотността на Христо Андоновъ подписвамъ и написвамъ изложението съ негово съгласие и искане азъ

Б. Изворски

---

10. Показания на Пандо Кицевъ

Именувамъ се Пандо Кицевъ, и имамъ да кажа следното:

Пратиха ни тукъ въ Македония подъ българска власть за да агитираме между населението, което е съ насъ противъ Михайловитѣ хора и съ намерение да заемемъ положението. На менъ ми каза да тръгна насамъ Перо Шандановъ и Борисъ Изворски. Отъ Св. Врачъ ме извика Георги Гевгелийски, когато стана убийството на Протогеровь. Заминахме азъ, Наумъ Цилевъ, Симо Костовъ, Б. Козовъ, Асѣнъ Гавазовъ и жена му на Пандо Струмишки. Отъ автомобила ме заведоха при Перо Шандановъ и Мишо Шкартовъ, които бѣха по шосето за Княжево отъ дѣсно въ хубава двуетажна кжща. Мишо и Перо ми казаха, че Иванъ Михайловъ убилъ Протогерова, че е разбойникъ и че ще трѣбва да се убие. Срѣщна ме слѣдъ това Колю Гушлевъ и ме заведе при Георги п. Христовъ въ една кжща около Руския паметникъ. Тамъ бѣха Георги и Дѣдо Алексо. При другаритѣ се говореше, че трѣбва да се убие на всѣка цѣна Кирилъ Дранговъ.

Първиятъ пжть бѣхъ на Юндола напълно въорженъ. Пратиха ма Перо и Мишо. Тѣ лично ми заповѣдаха да тръгна. Всички другари, които тръгвахме се събрахме въ Крушовския домъ и тамъ натовариха оржжието на автомобили. Тамъ бѣше Пеце Трайковъ и ни говориха общи работи. Азъ заминахъ съ автомобилъ съ Борисъ Изворски, Пандо Струмишки и Христо. Тамъ дойде Перо, Мишо и др. Говори Перо противъ Иванъ Михайловъ и хората му. Слѣдъ прѣстрѣлката ние се върнахме. Повторно Борисъ ми заповѣда да дойда чрѣзъ Борисъ Козовъ въ Бѣлово и отъ тамъ на тукъ. Мѣстата тукъ не ги знамъ.

Тукъ се убедихме, че народа е противъ насъ, съ истинската Организация. Съжелявамъ много за постжпкато си. Взема ме на шия Перо и Мишо. Считамъ се виновенъ прѣдъ ВМРО, че се подведохъ да вдигна пушка противъ нея.

Друго нищо не знамъ.

Тия показания давамъ доброволно и безъ насилие. Собственоржчно подписвамъ. П. Кицевъ.

---

11. Показания на Спасъ Верговъ

Въ София слѣдъ убийството на Протогеровъ въ една гостилница ме намѣри Перо Шандановъ и ми каза, че щѣлъ съмъ да отивамъ четникъ съ Димаша въ Петричко. Нѣколко дни слѣдъ това Кръсто Лачевъ ми даде 300 лева за издръжка въ София, защото бѣхъ зачисленъ вече за четникъ. Другъ пжть ми даде 500 лева Лазаръ Кировъ, който е секретарь на Димаша. Димаша на Бѣлово ми даде 3,000 лева. На Юндола бѣхъ съ четата. На гара Бѣлово ни посрѣщна Г. Гевгелийски.

До Юндола стигнахме съ автомобилъ. На Юндола бѣхме около 30 души а имено: Димашевъ, Георги Гевгелийски, Сико, отъ Гевгелийската чета бѣха: Хр. Смоквички, Мито касапчето, Шайтановъ, Пено, Б. Изворски, Б. Козовъ, цѣлата сегашна четичка, настанихме се въ гората надъ фабриката на Бояджиеви.

На другия день дойдоха Перо Шандановъ, Мишо Шкартовъ и Мицо Чегански. Перо ни говореше, че военнитѣ били съ насъ, че Петричко било организирано, всѣки имали хора отъ тамъ и пр. пр.

Той ни каза, че генералъ Вълковъ избѣгалъ, че друго правителство щѣло да дойде и пр. Отъ Бояджиевитѣ идваха Гого и още единъ.

Слѣдъ като ни удариха на Юндола прибрахме се. Стояхме азъ, Сико, Василъ Запревъ, Димашъ, Лазаръ

Нановъ и Бабунски, около 13 души.

Не е вѣрно твърдението на ЗП и Шандановъ, че ония били курортисти на Юндола и не сме били изпратени отъ тѣхъ.

На Юндола Перо ни казваше, понеже Иванъ Михайловъ е злоупотрѣбилъ 7 милиона лева е убилъ Протогерова.

Писаното ми се прочете **С. Верговъ**

---

12. Показания на Василъ Хр. Запревъ

Азъ бѣхъ на работа въ Пловдивъ. Въ четвъртъкъ прѣди убийството на Протогеровъ, азъ бѣхъ въ София на гости на баба си. Единъ день въ гостилница „Фаръ" намѣрихъ Димаша, Брата, Симо Костовъ, Пандо Струмишки, Калчо и други. Това бѣше презъ деня. Тѣ пѣеха и пиеха. Азъ седѣхъ на тѣхната маса. Живѣехъ при баба си. Единъ день Димаша въ хотелъ Парижъ ми казваше, че въ Организацията имало разправии и не знаятъ какъ щѣли да свършатъ, но народа — конгреса щѣли да кажатъ думата си. Скандала билъ за това, че Иванъ Михайловъ направилъ злоупотрѣбление на организационни пари.

Въ София въ Крушовския домъ бѣхме събрани около 40—50 човѣка. Тамъ бѣха Томалевски, Калчевъ и др. Рѣчъ държеше Томалевски. Това бѣше слѣдъ убийството на Протогеровъ. Томалевски каза, ча Иванъ Михайловъ искалъ самъ да управлява Организацията.Ималъ злоупотрѣбени голѣми суми и не можалъ да ги оправдае, та убилъ Протогеровъ. Цѣлиятъ народъ билъ съ тѣхъ. а съ Иванъ Михайловъ сж били само некой негови привърженици. Каза, че запаснитѣ офицери сж правили събрание и рѣшили да бждатъ съ тѣхъ — противъ Михайловъ. Военнитѣ и цѣлата българска власть щѣла да бжде съ тѣхъ. Слѣдъ рѣчьта

на Томалевски се образуваха групитѣ. Образуваха се 5 — групи: първо Пандо Струмишки, второ Борисъ Изворски, трето Лазаръ Христовъ, четвърто Георги Гевгелийски и пето Димашевъ.

На сутриньта отидохъ въ „Фаръ“ кждѣто Димашевъ ми даде 500 лева. Слѣдъ три-четири дни въ Съединение пакъ ми дадоха още 500 лева, Сжщата вечерь дойдоха въ „Съединение“ Пандо Струмишки, Димаша, Георги Гевгелийски, Мицо Чегански и др. Взеха ни съ файтонъ, щѣха да ни водятъ въ кжщата на М. Чегански, обаче при кафене Македония свалиха ни и ни казаха да спимъ въ хотелъ „Парижъ“.

Перо ни говори, че слѣдъ като оставилъ годеницата си на която казалъ, че ако се върне щѣлъ да я вземе пакъ, щѣлъ да тръгне съ насъ. Той каза, че билъ най-интелигентния човѣкъ въ организацията, че цѣлия външенъ свѣтъ билъ съ тѣхъ, че цѣлия български народъ билъ съ тѣхъ, че въ Петричко народа билъ съ тѣхъ и ни каза да не се боимъ отъ нищо, защото войската и правителството били съ тѣхъ а противници били нѣколко разбойници.

Не видѣхъ кога Димаша е избѣгалъ отъ насъ. Моето впечатление отъ виденото тукъ е че всичко що сж ни приказвали ония въ София е невѣрно, защото истинската организация била тука а тамъ били разбойницитѣ.

Писаното ми се прочете. **В. Запревъ Христовъ.**

---

13. Показания на Спасъ Стояновъ

Азъ бѣхъ на издръжка въ Пловдивъ. Пожелахъ да не бжда на издръжка а да бжда на работа. Борисъ Изворски ми съобщи, че ще отида въ Варна на работа. Готвехъ се да замина, но биде убитъ Протогеровъ и азъ бѣхъ задържанъ въ София. Получихъ издръжка отъ

Кр. Лачевъ 3000 лева. Живѣехъ въ хотелъ Парижъ и въ Б. Изворски.

Въ кжщата на Бадевъ извика ни Перо. При него бѣше Мишо, Пандо Струмишки, Симо, Б. Козовъ, Пандо Кицевъ, Асѣнъ Гавазовъ отъ Кукушъ. Перо ни говори, че генерала билъ убитъ отъ Ив. Михаиловъ, защото ужъ е взелъ участие въ убийството на Тодора, Перо каза, че Ванчо злоупотрѣбилъ 10,000,000 лева, направилъ си вила въ Банки и пр. Иванъ Михайловъ убилъ Протогеровъ, защото на конгреса щѣли да бждатъ изнесени мърсотиитѣ му. Перо ни каза, че милицията въ Петричко била противъ Ив. Михайловъ, че воената лига била противъ него, че Родна Защита и Кубратъ сжщо били противъ него.

Нѣколко дни слѣдъ това азъ, Б. Изворски и Хр. Рутевъ заминахме за гара Бѣлйово.

Слѣдъ единъ день съ автомобилъ ни закараха за Юндола, кждѣто Жилковъ ни посрѣща и ни заведе въ гората. На Юндола въ фабриката на Бояджиеви ни спрѣ Таки Николовъ.

Слѣдъ два три дни дойдоха при насъ въ гората Перо, Мишо, Мицо Чегански, Симо Костовъ, Г. Гевгелийски, и единъ човѣкъ отъ Бѣлово. Перо ни говори онова, що ни приказваше въ София. Той разправяше, че хората на Ив. Михаиловъ сж разбойници, че сж заблудили народа, който не е вече съ тѣхъ и ни каза да не се боимъ.

Оржжие ни раздаде Димашевъ. Слѣдъ като ни удариха на Юндола азъ си отидохъ въ Пловдивъ. Слѣдъ нѣколко дни азъ отидохъ въ София да се ориентирамъ за положението. Въ домътъ, мисля, на архитектъ Весовъ бѣхъ извиканъ отъ Перо, като охрана. Тамъ бѣха Баждаревъ, Пърличевъ, Томалевски. Георги п. Христовъ и Перо Шандановъ.

Безъ да зная кждѣ заминаваме, тръгнахме съ Б. Изворски за Бѣлово. Тамъ стояхме единъ день. Оржжие получихме и минахме прѣзъ Лжджене. Куриера Жилковъ ни пое отъ Бѣлово. Въ Лжджене не се обадихме на никого. Слѣдъ като бѣхме ударени на „Кара кая" замислихме де се върнемъ, но Димаша настояваше да продължимъ. Продължихме и приключихме съ удрянето ни при Обидимъ.

Въ услугитѣ на ония въ София сж III и други полиц. Участжци. Въ домътъ на Бадевъ идва да се срѣща съ Перо капитанъ Кръстевъ и запасния полковникъ Кръстевъ.

Моето мнение за Перо е, че той не може да бжде воцачъ защото нѣма глава за това. Познавамъ го добрѣ отъ Албания.

Писмото ми се прочете.

С. Стояновъ

---

14. Показания на Стойо Ангеловъ Жилковъ

Именувамъ се Стойо Ангеловъ Жилковъ, родомъ отъ с.Каменица, отъ 14 години съмъ на работа въ фабриката на Бр. Бояджиеви-Юндола Като куриеръ прѣзъ турско съмъ идвалъ до Обидимъ. Билъ съмъ четникъ съ Чернопѣевъ.

Прѣди около мѣсецъ на Юндола дойде Димаша, заедно съ Тано и още две момчета. Димаша ми донесе писмо отъ Мишо Шкартовъ, съ което ми пише, че много съмъ правилъ услуги на Организацията и сега ще направишъ такава на хората, които идватъ. Азъ ги настанихъ близо надъ фабриката въ една гора. Димаша ми даде 5,000 лева за да имъ купувамъ храна. Прѣзъ сжщата нощь дойде Лазо, Пандо Струмишки и др. На другата нощь дойдоха още та станаха около 30 души. Всички се настаниха тамъ въ това дере. Презъ деня

дойдоха Перо, Мишо, Гевгелийски, Мицо Чегански. Перо и други отидоха при групата. Той тамъ имъ държа рѣчь, казваше имъ: „Не бойте се. Дѣлото е спечелено и пр.“ Мене пъкъ похвали. че за услугата македонскитѣ дѣца щѣли да ме благославятъ. Азъ не знаехъ за разцѣплението въ Организацията, а просто, както съмъ услужвалъ и други пѫть, така и тоя пѫть услужихъ. Когато хванахте Гого горнитѣ бѣха на Юндола (Перо, Мишо, Гевгелийски, но на сутриньта си заминаха. Казаха на групата да чака, та щѣли пакъ да дойдатъ. Стана сражението. Азъ бѣхъ при групата. За убийството на Пандо научихъ вечерьта. Още сѫщата вечерь групата се изтѣгли и азъ я водихъ до Бѣлйово. Борисъ Изворски ми даде 500 лева и азъ си отидохъ въ Каменица. На Юндола не съмъ се връщалъ отъ тогава.

Въ село получихъ друго писмо отъ Мишо, съ което ме канеше веднага да отида въ Бѣлово при Димаша и да имъ бѫда куриеръ до политѣ на Пирина. Тѣ нагоре щѣли сами да се отправятъ. Слѣдъ като получихъ това писмо, отидохъ въ Лѫджене, видѣхъ се съ Ванчо Бояджиевъ и му казахъ за писмото. Ванчо ми каза: „не е добра работата ти, за първия пѫть ще ти спомогна за грѣшката, но за втория пѫть не отговарямъ“. Отговорихъ му, че съмъ живѣлъ много години и тоя пѫть ще му услужа, та после вече нѣма. Каза ми: „гледай си ти, не мога да ти кажа нищо“. На сутриньта заминахъ за Бѣлово. Мишо пишеше още, че за услугата ще ми дадатъ 2,000 лева. Додоха ми всичко 200 лева имахъ и задължения, та мислѣхъ да покрия разноскитѣ, но услужихъ по-вече за приятелство. Въ Бѣлово останахъ два-три дни, слѣдъ което въ четвъртъкъ 17.VIII т. г. потеглихме къмъ Алабакъ, спахме подъ с. Курва, а слѣдъ това стигнахме на мѣстностьта „Стрѣцъ“, Софанъ -Дере, мѣстностьта „Търлье“, кѫдѣто денувахме. На „Кара-кая“ ни откриха. Отъ тамъ потег-

лихме между Гостунъ и Осѣново, къмъ Осѣновската планина. Вчера на 22 — августъ т. г. малко надъ с. Обидимъ наново ни откриха и почна наново престрелката отъ 9 часа сутриньта до $10^1/_2$ ч. вечерьта.

Пръвъ азъ се предадохъ. Моля за прошка. Групата я преведохъ, като мислѣхъ, че върша услуга на ВМРО. Азъ съмъ прость човѣкъ, и понеже Мишо го знамъ, като организационенъ човѣкъ, който ме увеляваше, че съ това ще се направи голѣма услуга на Мекодония излѫгахъ се и станахъ куриеръ.

Горното е вѣрно, писано подъ моя диктовка, безъ насилие и за истиностьта му се подписвамъ.

Стойо Жилковъ

Настоящитѣ показания по молбата на Ст. Жилковъ написахъ ги азъ, **Л. К. Нанозъ** (другаръ на сѫщия).

Писмото на 8-тѣ.

(Освенъ въ текста, това писмо го предаваме и въ факсимиле, което е приложено въ края на брошурата)!

До Георги попъ Христовъ, Георги Баждаревъ, Кирилъ Пърличевъ, Наумъ Томалевски, Перо Шандановъ и Мишо Шкартовъ — София.

Вашата кауза Г. Г. е лична кауза. Въ това всеки отъ насъ се е убедилъ още отъ момента, когато се отзовахме всредъ Македонското население. Вие ни лъжехте, че то било съ Васъ: оказа се точно обратното. Сега разбираме, че сме станали уржлие на Вашата амбиция и страхъ за главитѣ Ви. Иначе нѣмаше да криете отъ всичко, което е било предлагано отъ страна на Ив. Михаиловъ, за да се дойде по рано до конгресъ, а сега за да се избегнатъ излишни жертви. Ц. Комитетъ въ съставъ Ив, Михаиловъ, Ив. Караджовъ и Страхилъ Развигоровъ, има на страната си всички здра-

ви нелегални сили. На страната на тоя комитетъ е цѣлата организация, съ изключение на шестимата Васъ и още неколцина заблудени като насъ и втикнати въ борба срещу В. М. Р. О.

Били сте канени за конгресъ и не сте искали да се явитѣ на него преди да Ви се пише контрактъ, че ще бѫдете избрани на голѣми постове; найстина сте се отказвали отъ подписитѣ си, положени върху документи по свикването на конгреса; революционнитѣ окрѫжи сѫ Ви подканвали да се свика конгреса, а Вие не сте благоволили и да отговорите на хората; на насъ нищо не сте обаждали за тия покани, а ни разправяхте, че Ив. Михаиловъ и неговитѣ приятели не желаели да се свика конгресъ. Разправяхте ни постоянно, че всички сме били осѫдени на смъртъ, които сме били по рано около Протогерова, макаръ мнозина отъ насъ да сѫ били покрай него само поради служебна работа.

За насъ е ясно като белъ день, че Вие нито за единъ моментъ не сте били привързани къмъ личностьта на Протогеровъ съ изключение до известна степенъ на едного измежду Васъ. Вие презъ миналитѣ 4 години нито единъ денъ не сте били приятели на Протогеровъ. Въ послѣдно време Вие тръгнахте съ него ужъ за да спасявате отъ некого организацията. За насъ беше чудно, че Вие отидохте съ Протогеровъ само въ моментъ когато е станало дума да Ви се намалатъ въ конгреса правата (на З.П.) и когато нѣкой отъ Васъ сѫ се видели несигурни да застане на очаквани голѣми постове. Но все пакъ смѣтахме, че е настѫпило нещо лошо за Организацията, отъ което тя требва да бѫде спасена та тръгнахме съ Вашия умъ. Организацията, обаче, си е останала сѫщата, което си бе и по рано. Срамъ ни обхващаше като гледахме, че противъ насъ се беха вдигнали тъкмо онния по стари работници въ дѣлото отъ които ние сме се поучавали и сме взимали

примеръ за борба срещу поробителитѣ на Македония; противъ насъ идѣха хората, които непрекъснато стояха на поста си, като революционери, до като мнозина отъ насъ години наредъ прекарвахме занимание съ частна работа и гледахме кефа по комарджийскитѣ заведения. Дума да не става пакъ за Мак. население, въ което незабелязахме никаква симпатия къмъ насъ и отъ което трѣбваше да се пазимъ, както сме се пазили отъ сърбитѣ; населението единодушно ни посрещна като врагове. Ние отъ душа желаемъ да имате куража лично Вие да се явите между народа и нелегалнитѣ сили на организацията, за да видите до колко тѣ ще споделятъ измислицитѣ които и на насъ разправяхте.

Какъ не Ви е било срамъ да скривате отъ насъ, че новия Ц. К. е далъ амнистия за всички които сми подвели?!. Или Вие сте сметали чрезъ нашитѣ глави да прикривате престъпленията си, като представлявате предъ обществото, че имало некакво разцѣпление въ силитѣ на организацията? Нещастна самоизмама или престъпно намерение, за което жестоко требва да заплатите.

Покрусени сме отъ унижението, на което ни изложихте, като ни пратихте да убиваме довчерашнитѣ ни другари бойци. Направихте ни престъпници спрѣмо делото на Македония. Сметаме заслужено всѣко наказание, което организацията би ни отрѣдила но най-заслужено би било наказанието, което Вие ще требва непременно да получите.

Заклеваме останалитѣ наши другари да Ви презратъ и ако могатъ да Ви отмъстятъ. Ако имате още некаква обичь къмъ Македония, спрете съ Вашитѣ безумства. Престанете да лъжитѣ обществото, че Пандо Струмишки и ние сме тръгнали за курортъ и, че подло билъ нападнатъ Пандо и убитъ. Признайте си откровено, че изпратихте въоръжени групи противъ В.М.Р.О.

Може би организацията ще бжде снизходителна къмъ тия, на които престжплението е по-малко, безъ да отричаме и ние своя грехъ, надеваме, че Македония ще ни прости поне позора които й нанесохме. Нашето желание е да се тури край на понататъшнитѣ Ваши безумства; поради които може да пострадатъ и други некои другари.

Съ презрение къмъ Васъ.

П. Кицевъ	**Б. Изворски**
В. Запревъ Христовъ	**Г. Наковъ**
Паско Верговъ	**Б. Т. Козовъ**
Спасъ Стояновъ	**Христо Андоновъ**

Показания на Лазаръ Христовъ

(Той бѣше участникъ въ първата въоржжена група, която се опита да нахлуе въ организационната територия презъ месецъ юлий отъ настоящата 1928 година. Групата е била посрещната отъ населението въ Юндола и е била разбита и разпръсната. Презъ време на сражението Лазаръ Христовъ е билъ заловенъ. Следъ разпита му, той е билъ освободенъ и повърнатъ живъ и здравъ обратно въ София).

Подписаниятъ Лазаръ Христовъ отъ с. Габрово, Гевгелийско, заловенъ при разбиване групата на П. Шандановъ и др. на Юндола, заявявамъ:

Следъ убийството на Протогеровъ, по нареждане на Перо Шандановъ и задграничното представителство (Пърличевъ — Баджаревъ), които даваха нарежданията си чрезъ Пандо Струмишки, Борисъ Изворски, Кръстю Лачевъ и др., започнахме да образуваме групи като повикахме другаритѣ си отъ провинцията. Пандо Струмишки телеграфиралъ отъ мое име и безъ да знамъ на моитѣ другари въ Кърджали: Христо Везировъ, Григоръ Христовъ, Христо Тановъ и Гоно, настанени тамъ на работа, веднага да тръгнатъ за София, а на мене ми

каза да ги повикамъ по телефона. По сжщия начинъ сж извикани и други момчета отъ Варна, Пловдивъ и другаде. На дошлитѣ момчета, много отъ които не знаеха защо ги викаме, се каза че Иванъ Михаиловъ убилъ Протогеровъ безъ причини и ние трѣбва да отмъстимъ като заловимъ Ванчо и неговитѣ другари и ги убиемъ. Заканитѣ и псувнитѣ по Ванчо се разправяха и по кафенетата и по улицитѣ. Голѣмцитѣ се събираха, ставаха събрания и се даваха нареждания. 3—4 дена следъ убийството на Протогеровъ една вечерь имаше събрание задграничното представителство, П. Шандановъ и други, въ една висока нова двуетажна кжща срещу червенъ кръстъ, капията и стълбитѣ на тая кжща бѣха къмъ улицата и трамвая, имаше и циментови дирещи. Азъ съ други момчета отъ Битолско, по нареждане на Кръсто Лачевъ, който бѣ назначенъ за пунктовъ въ София, бѣхме охрана. Къмъ 12 часа посрѣдъ нощь отъ тамъ излезе Томалевски, другитѣ останаха вжтрѣ.

Пандо и Борисъ Изворски купуваха револвери, патрони, пояси и др. На 22 или 23 този мѣсецъ — недѣля или понедѣлникъ, сутриньта Пандо ме срещна предъ Съединение на Мария Луиза и ми каза, че вчера изпратили за Бѣльово, а отъ тамъ за Юндола, една група заедно съ оржжието, дрехитѣ и позиви, а днесъ на обедъ да замина и азъ съ другаритѣ ми. Всички ще се съберемъ на Юндула, а отъ тамъ ще навлезнемъ презъ Разлошко за Мелнишко и Петричко. Даде ни и по 300 лв. пжтни. На обедъ се качихме на трена при гара Подуене и стигнахме въ Бѣльово. Въ тази група бѣхме: Азъ, Пандо Струмишки, Борисъ Козовъ, Христо Везировъ отъ Мачуково, Мито Касаповъ отъ Смоквица, Ефтимъ Кушовъ, Миланъ Обреновичъ, Димитъръ Димашевъ и др. непознати на менъ момчета. Отъ Бѣльово съ камеонетка, която се върна отъ Юндула, пренасяйки за тамъ дошлите по-рано момчета, къмъ 9 часа вечерьта тръгнахме

за Юндула, кѫдето стигнахме при зори. Тамъ ни причака едно наше момче, което заведе групата къмъ бивака на дошлитѣ по рано другари, а ние съ Пандо Струмишки останахме въ една кръчма за да чакаме още 5—6 души, които ще дойдеха следъ насъ. На Юндула сѫ били Мишо Шкартовъ, Перо Шандановъ, Георги Гевгелийски, Мицо Чегански и др. които сѫщата нощь сѫ се завърнали съ автомобилъ къмъ Лѫджене или София. Въ дошлата преди насъ група на Юндула сѫ били и Борисъ Изворски, Георги Латовъ, Иванъ на Пандо другарь. Пандо Кицевъ, Симо и др. на които имената не знамъ. Сутриньта къмъ 9—10 часа, следъ като се понапихме съ Пандо въ кръчмата, тръгнахме за бивака на другаритѣ ни. Пандо вървеше 100 крачки презъ гората, а азъ по едно дере. По едно време Пандо срещна единъ горски стражаръ, зе му раницата която ми отракули на мене, а той му взе пушката. До като да турна раницата на гърба си, започна да се гърми и азъ започнахъ да стрѣлямъ въ гората съ парабела си — пушка нѣмахъ — и започнахъ да бѣгамъ надоле като залегнахъ въ една долцинка. Като видѣхъ, че срещу мене идатъ мои другари, азъ престанахъ да стрелямъ, поставихъ пистолета си въ кубура и имъ се предадохъ.

Както ми каза Пандо въ София, всички групи ще се съберемъ въ Юндула, отъ кѫдето ще навлеземъ въ Разлошко за Мелнишко и Петричко, кѫдето сме имали приятели. Ако срещнемъ съпротива да даваме отпоръ и се сражаваме. Презъ Джумайско не минахме, защото ни бѣше страхъ.

Сега разбрахъ много добре съ кого е народа и кѫде е организацията и какъвъ голѣмъ грѣхъ съмъ направилъ спрѣмо Македония, като съмъ тръгналъ срещу тия, които действително сѫ македонски революционери. Много съмъ билъ заблуденъ, но за всичко сѫ

виновни задграничнитѣ представители Пърличевци-Баждаревци, които трѣбва да се накажатъ.

Друго, което има да заявя е слѣдното: Около 2—3 месеца преди убийството на Протогеровъ бѣхъ при него и му казахъ, че заедно съ Петъръ Орелски ще отидемъ да направимъ една акция въ Стара Сърбия, но той ми отговори: ти на кого служишъ — на Мене ли или на Ванчо Михаиловъ, ако отидешъ тамъ Ванчовитѣ хора ща те подмамятъ и ще те убиятъ. Това ме накара да се откажа отъ тая акция. Сега разбирамъ, че съ това Протогеровъ е цѣлилъ да ни наострува противъ Ванчо и неговитѣ другари и да ни цепи.

Отъ избирането ми за делегатъ до сега никои не ме е поканвалъ на конгресъ, нито пъкъ ми е казано, че делегати отъ други окржзи сж ни поканвали устно или писменно да се съберемъ на конгресъ.

Комарджилъка, кабаретаджилъка считамъ че много вредатъ на нашата работа и развалятъ много нашитѣ момчета, и ако зависеше отъ мене не бихъ позволилъ да има въ редоветѣ на организацията лица които се занимаватъ съ такива работи.

Горнитѣ показания давамъ чистосърдечно и безъ никакви насилия отъ когото и да било и съ каквото и да било и за вѣрностьта имъ се подписвамъ саморжчно.

31 7. 1928 година. **Л. Христовъ.**

ПОВѢРИТЕЛНО

ПРИЛОЖЕНИЕ

КЪМЪ БРОШУРАТА:

ПО СТЪПКИТѢ

НА

СТОЯНЪ МИШЕВЪ и ТОДОРЪ ПАНИЦА

1.

ПОКАЗАНИЯТА НА ГЕОРГИ НАКОВЪ

(ПЪРВО ФАКСИМИЛЕ)

2.

ПИСМОТО НА 8-ТѢ:

БОРИСЪ ИЗВОРСКИ, ГЕОРГИ НАКОВЪ, БОРИСЪ Т. КОЗОВЪ, ПАНДО КИЦЕВЪ, ВАСИЛЪ ХРИСТОВЪ ЗАПРЕВЪ, ПАСКО (СПАСЪ) ВЕРГОВЪ, СПАСЪ СТОЯНОВЪ и ХРИСТО АНДОНОВЪ

(ВТОРО ФАКСИМИЛЕ)

Септемврий 1928 година

Долуподписания Георги Наковъ, родомъ отъ Стояково (Гевгелийско) 29 години, имаю да кажа слѣдното:

Нашето щиращано като въоръжена група стана по нареждане на Петръ Шандановъ, Георги п. Христовъ и съ колното съгласие и участие на Георги Баждаревъ, Наумъ Томалевски и Кирилъ Пърличевъ. Цѣлитѣ и задачитѣ на нашата група бѣха да настроимъ македонското население и да го обърнемъ противъ В. М. Р. О., и главно противъ новоизбрания Ц. К., състоящъ се отъ: Иванъ Михайловъ, Иванъ Караджовъ и Страхилъ Развигоровъ. Съ тази цѣлъ ние бяхме снабдени отъ Пърличевъ, Баждаревъ и Томалевски съ много позиви до населението и членоветѣ на организацията. Дадоха ни се и пари за групата. Съ пари отпуснати отъ бившето З. П. (Баждаревъ, Пърличевъ Томалевски) бидохме снабдени и съ четнически дрѣхи — перерани, мѣнтолоѕъ, лотни куртки и ранци, тия дрехи ни се дадоха още преди първата ни експедиция, на 20-25 Ноем. т. г., при която моитѣ другари стигнаха. При тая първа първа експедиция азъ не заминахъ. Посочениитѣ Г. Г. ни разправяха че нашата мисия лѣсно ще успѣе, защото всичко било на наша страна.

Слѣдъ убийството на протогеровъ азъ бехъ въ постоянна връска съ казанитѣ петима души, а въ течение на 15 дни бехъ и телохранитель на Шандановa. Презъ това време съ него се движехъ и разни квартири въ София, като напримѣръ 1) Въ къщата на Ив. Томалевски подъ семинарията спахме една вечеръ а денувахме въ ближната къща на единъ чиновникъ въ Министерството на просвещението,

Кошто се занимава и съ художество и пише въ вестницитѣ; тоя човекъ едъръ, задъ 35 годишенъ, а жена му работи въ полуштѣ и за видъ е руса; 2) Въ квитата на некой си бай Анастасъ на една преки улички до Булвардъ Сливница

бай Анастасъ е некаковъ фабрикантъ и взеговата квиса и двоха презъ свитата нощъ и спаха въ неговата квиса Мито Шкартовъ и Георги П. Христовъ;

Въ квитата на братътъ на покойния В. Ихтиевъ кълъ трети участокъ. 5) Въ квитата на единъ Охридчанинъ на ул. Мария Луиза утрешно съ дирекцията на полицията.

Срѣщитѣ между хората отъ З.П. (Бандаревъ, Пѣрличевъ и Томалевски) съ Шандановъ и Георги П. Христовъ ставаха често. Лично азъ видѣхъ, че тѣ се срещаха два пяти. Първата среща стана въ квитата на сестрата на Ив. Томалевски, на улица Св. Кирилъ и Методи а втората въ квитата на К. Пѣрличевъ. Срещаха се нощно време и се бавеха до късно следъ полунощь. Тия две срещи станаха следъ първата въ дряжене експедиция на нашиѣ другари до Ѳондола. Перо Шандановъ се среща въ квитата на Мито Шкартовъ, презъ единъ денъ съ Томалевски, а на вечерата въ свиния денъ се срещаха пакъ въ свитата квиса съ Кирилъ Пѣрличевъ и Георги П. Христовъ. Тия срещи на Шандановa въ дома на Мито Шкартовъ станаха на 12 този месяцъ, августъ, три дни преди да потеглимъ съ втората експедиция къмъ Белковъ.

Въ деня следъ убийството на протоиеровъ бехме събрани въ
домътъ на Кондови, на ул. Царь Борисъ, Бандаревъ, Пр. Личевъ
Томалевски и Георги п. Христовъ, азъ, Спасъ Стоянов, Христо
Гутевъ, Пеце Трайковъ, Т. Тошкаровъ и др. Тамъ чухъ да го-
вори Томалевски, подържаха свирото и др. голѣмци, че ще-
ли и тѣ да бѣдатъ избити, както и всички, които сѣ
били близки другари на протоиеровъ. Следъ единъ два дена въ
домътъ на Иор. Бадевъ близо до червеня кръстъ стояхме
единъ денъ и една нощь, азъ, Борисъ Козов, Борисъ Изворски
Пандо Струмитко, и др. Предъ деня съ били тамъ Шан-
дановъ и Мито Шкартовъ; азъ отидохъ вечерта за спане.
Нѣкои другари отиваха за спане и въ дома на Мицо Ци-
гански въ Красно село. Тамъ, въ ливадата до неловата
квица и азъ спахъ една вечеръ. Шандановъ отиваше на квар-
тира, и въ дома на Миле . . . . . братъ на содержа-
теля на ресторантъ Сахара кълъ Гуския Поместникъ. Самия
Миле има дюкенъ въ подвземието на кафене Македония. Обик-
новено Кръстанъ и Пецо Трайковъ водеха при Шандановъ
хора за среща.
Зная, че капитанъ Кръстевъ, зетя на полковникъ Дервиш-
ковъ, е въ услуга на Шандановъ и приятелитѣ му. Лично азъ
заведохъ к-нъ Кръстева въ дома на Миле, за ко чото по горе
се спомена.
Главната и даже най-важната надежда за
своя победа Шандановъ, Томалевски, П. Христовъ и дру-
гитѣ имать въ едно падане на кабинета-Ляпчевъ
или поне на некои отъ Министритѣ, а навѣно на генер.
Вълкова. Не единъ пѣтъ биваха давани на насъ и посѣ
отмѣнявани разни заповѣди отъ тия господа все въ врѣз-

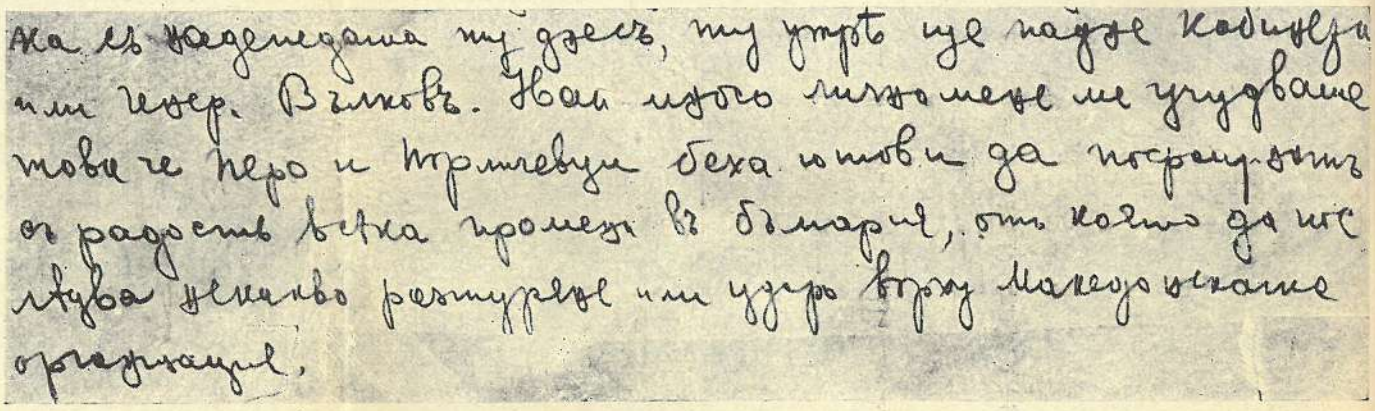

ка съ надеждата ту дѣсъ, ту утрѣ ще падне кабинета
или генер. Вълковъ. Най много лично мене ме учудваше
това че перо и Пърличевци беха готови да посрещатъ
съ радость всѣка промени въ бъмария, отъ която да пос
лѣдва нѣкакво разтуряне или ударо върху Македонската
организация.

Голѣми надежди и сечкоще се возлагатъ особено на генер. Никойнова и Родна Защита. съ генер Никойновъ подържа врѣзката Климентъ Кръстевъ. Отъ перо отъ слушанъ, че Никойновъ ималъ вече добра почва въ Ивеврокопско.

Шандановъ и З. П. се стремятъ най-вече да убиятъ Ив. Михайлова. Когато бѣхме въ дома на художника подъ семинарията, той свиро казо на перо, че кати се убие Михайловъ свѣршено щело да бѣде всичко съ противниците ни. тоя художникъ е голѣмъ приятелъ на Томалевски.

Убийството на Т. Гущера е извѣршено отъ тано. Когато казахъ на Мишо Шкартовъ и Шандановъ, че извѣршено това убийство, тѣ ми казаха, че мисто на убийца требва да се пази въ строга тайна.

Всички другари както и азъ получавахме подръжки тѣ си отъ З. П. чрезъ пунктовия Начальникъ Кръсто Лачевъ За м. Августъ азъ съмъ получилъ 3000 лв. Въ послѣдно време разбрахме че З. П. е снабдено съ повече пари. Имаше по рано парична криза.

При заминаване първия пѣтъ на групата къмъ Гондола оръжието и дрехитѣ бѣха принесени да тамъ отъ София съ камионетка, придружавана отъ Георгий Гевгелийски полицая Христо Петровъ отъ Тихвинко, близъкъ приятелъ на Мишо Шкартовъ.

Заплаване отъ къмъ Джумайско З. П. и Шандановъ, съ знанието и на Георги п. Христовъ проектираха да прататъ група чело съ Атанасъ Калчевъ и Иванъ брата, въ която да влезатъ и избегалитѣ отъ Джумая, Георги Бистрички и Сула, Бича отъ с. Гранада и др.

Измежду хората на които много че закъвать и желаетъ да убиятъ въ София, на първо мѣсто стои Кирилъ Драгновъ; него искатъ преимущо да премахнатъ.

Техното издание на вестника Свобода или Смъртъ го пишатъ Томалевски, Пърличевъ и Бакедаревъ. За изпращането на вестника се грижи главно Томалевски. Ставаше дума брой 76 отъ вестника отъ Митко Томалевски братъ на Иваумъ. Всички хвърчащи листове, позиви и други, които полизатъ отъ листо на Шандановъ и Поп Христовъ, когато не сѫ направо написани отъ З. П., корегирани биватъ отъ него.

Когато се завърна въ София Лазаръ Христовъ, слѣдъ като бе тенетъ и освободенъ отъ организацията, Мишо Шкартовъ и Шандановъ заявяваха, че Лазо билъ накаранъ на сила да даде показанията си предъ организацията. Прѣди да потеглимъ ние съ групата, тѣ се канеха да накаратъ Лазара да подпише едно обяснение, въ което да заяви че наистина е билъ заставенъ съ сила да даде предъ В.М.Р.О. показанията си. Товаващо говорилъ Шандановъ и Шкартовъ на 12 Августъ т. г. въ дома на Мишо Шкартовъ.

Нека прибавя че и капитанъ Кростевъ за когото вече споменахме, казваше на Шандановъ че бѣлгарската армия била противъ генер. Вѣлкова и щела да подкрепи акциятъ на З. П. и Шандановъ.

Ние е възможно до отиша тукъ всичкитѣ ругатни и

клюкарства, които въ нашата среда се чуваха по адресъ на Ив. Михайлова и неговитѣ приятели. Хората отъ З. П., които до вчера прахъ не даваха да падне надъ Михайловъ, сега се нахвърлятъ върху него съ най вулгарни нападки. Ивашъ Томалевски каза у дома му предъ мене, Кръстанъ и Пеще Трайковъ, че Ив. Михайловъ се билъ построилъ вила въ Бабки, само местото на която струвала надъ 500.000 лева.

Протогеровъ не едважъ се е нахвърлялъ предъ мене срещу Ив. Михайловъ. При збирката въ Враждебна за избиране на делегати Протогеровъ ми се виде най ожесточенъ срещу Михайловъ. Презъ м. Юнто тая година Протогеровъ покани мене, Мицо Цитовски, Атанасъ Гоцевъ, Лазаръ Христовъ, Павло Струмишки, Иванъ Братъ, Кръсто Лачевъ, Борисъ Изворски, Димитръ Дикашевъ, Ахичко десятина души. Тамо обедвахме и почивахме. По едно време въ разговора Протогеровъ избухна и каза, по отношение на Михайлова: „или той или азъ; или нѣкъ нѣтъ той нѣтъ азъ". Дѣтия за тъ-ва че Протогеровъ наистина ми беше колагъ че Ив. Михайловъ е фалшифицирал. Нѣкаква си бланка и безъ знанието на Протогерова е написалъ тимото до Струм. Окр. Комитетъ, съ която се предписваше да се избератъ делегати за общия конгресъ. Подписътъ на Протогеровъ билъ фалшифицирал отъ Михайлова. Това е истината по въпроса. Азъ на скоро се убедихъ че не е имало никаква фалшификация отъ страна на Михайловъ и че Протогеровъ чисто и просто ме е излъгалъ.

Пунктовия, начальникъ на З. П. въ София сега е Кръсто Лачевъ, който заменя с само едихъ хвалипрѣзки и лекъ човекъ.

Следъ като, кореляти и дожно беха заловени отъ полицията, запасния тимовникъ Климентъ Кръстевъ ми казваше къ ми улица Арда, че З. П. и Шандановци тамъ отъ него да убеди майка-

та на Протогерова да даде заявление до прокурора, съ което да пеха начинаме за Дончо, заглѣто бил убиецъ на Протогеровъ. Кръстевъ ми каза че такова нещо не може да стане защото липсвати дани за едно такова обвинение фиду Дончо. Отъ начало Шандаровъ се колебаеше да се проявили за членъ въ Ц. Комитетъ или не, но най-послѣ той каза „каквото ще да стане, да сба мало му„ и прие да се нарече Чл. въ Ц. К. Увлекаво сѫ нѣкое не може да има че въ случая Шандаровъ бѣ повлиянъ отъ Пърличевъ, Бандаревъ и Томалевски.

Отъ Георги попъ Христовъ хората на З. П. не очакватъ почти нѣщо. Въ тая среда той и днесъ минава като спитронъ.

Въ преди 3-4 месеци Протогеровъ лично на мене казваше, че както З. П. такъ и Шандаровъ и Георги и Христовъ всеки момент бихо отишли съ Ив. Михайловъ, спита послѣдния да имъ услуги важни мѣста въ организацията.

Свидѣтелите господа и сега се отнасятъ подигравателно къ-мъ Протогерова, сѣдъ като той е вече умрелъ. Тѣ експлоатирати само неговото убийство, за да можатъ да спечелятъ нѣкои нѣкови приятели въ полза на своята кауза. Въ това съмъ дълбоко убѣденъ лично азъ, както и нѣколцина другари които отъ скоро се запознахме съ З. П. по отблизо и се оховахме на единъ фронтъ съ тѣхъ.

Помещую цѣлата група около З. П. нема никаква сѫ-дечна спойка. З. П. възлага надежди на П. Шандаровъ. Учуд-ва ме факта че могатъ да се надеватъ на него. Той е споредъ мене единъ човекъ безъ инициативи, хвалбаджия и лъжецъ. Можахъ да науча, че тѣ като че ли повече се надеватъ на това, че Шандаровъ щелъ да излизо съ статий и да опровергава онова което Ив. Михайловъ, Както и щоб

що организацията щеше да изнася по убийството на Т. Александровъ. Значи, вмѣсто на пушката и на организаторската дарба на Шандановa, каквато той имаше, тия хора се надевать на неговата писалка. Това ми се вижда смѣшно. Ние може, признавамъ си, надеваме се преди всичко на оръжието си.

Мити Шкартовъ не трогваме съ нашитѣ-експедиции, като обясняваме че било необходимо да се навѣрти около Перо Шандановъ въ София. Голѣмо възмущение имаше у З. П. до скоро заглѣто нѣкой отца отъ имиграцията и старанъ да се постигне нѣкакво помирение между тѣхъ (Дѣрличевъ, Шандановъ, и пр.) и хората на Ив. Михайловъ. А отъ извѣстно време насамъ свитѣ тия хора полагатъ голѣми учи-жи за да взематъ македонската емиграция на своя страна, като не се стратъ даже и при опити за да я разцѣпатъ. Отъ една страна емиграцията вѣртила престѣпение като се набѣрхваса въ работитѣ на В. Р. О. а отъ друга страна тѣ самитѣ се стараятъ да я набѣрхватъ. Много пѣти азъ се учудвахъ на това противоречие.

Изменду по учинитѣ хора азъ зная че съ настрадати на З. П. и Шандановa, Георги Кулишевъ, Йордан Бадевъ, Ив. Спространовъ.

Що се отнася до З. П. азъ мисля че тѣхната борба до преди извѣстно време беше само за кокалъ. Такова впечатление и мамъ и отъ онова кости покойния протогеровъ ми разправяше. А борбата имъ днесъ се отнася само до спасяване на навитѣ имъ.

Изменду З. П. за най амбициранти и решени да отидатъ до крайности съ Кирилъ Дѣрличевъ и Георги Бандуревъ. Това нещо го забелѣватъ и по проститѣ другари. За Томалевъ

ни всички сиѣ тамъ че е съ по слабъ характеръ и жена да си нѣда живота; той е страхливъ и знае само да тоже нещо на вестницитѣ. Както П. Шандановъ и Томалевски имо слабости да си служа съ голѣми хафове.

Все пакъ навѣнитѣ подбудители за всичко си остават тримата чедове на З. П. За мене и другарите ми това е истина която не подлежи на доказване, защото всеки е виждалъ. Като признавамъ, че съмъ извѣршилъ голѣмо престѣпление съ вдигането на оръжие фещу организацията и съ опита си да всевамъ смутъ между организираното македонско население, ако съ пълно спокойствие ще чакамъ рѣшението на В. М. О. Р. за мене. А горнитѣ неща ги съобщавамъ съ пълно съзнание и голѣма искренность. Надавамъ се тия разкрития да допринесатъ за да се изяснѣ по добре всичко и по скоро да се турне край на борбата, която некомцина амбициозни хора водеха фещу организацията. Мото дълбоко желание е тази борба да се свѣрши съ по малко жертви за напредъ. Нетелая да лѣпса организацията, нито да крива душата си. Всичко що съмъ казалъ тукъ е абсолютно вѣрно. Ива края отправѣмъ проклятие фещу господата които ни заблуждаваха въ София и ще моля всеки свой другаръ да си изостави нетолко и даже, ако може да си отмѣсти за всичко косто до сега се струпа вѣрху насъ и наши другари по вина на Тѣрличевъ, Томалевски, Бандаревъ, Шандановъ и Георги и Христовъ.

Подписвамъ се саморъчно.
Г. Ивановъ

Македония
25 Август 1928 г.

Свидетели: Б. Изворски
Г. Титкозов

До Георги попъ Христовъ,
Георги Бождаревъ, Кирилъ Пърличевъ, Ива-
умъ Томалевски, Перо Шандановъ и
Милю Шкартовъ — София

Вашата кауза, Г.Г. е лична кауза. Въ
това всеки отъ насъ се е убедилъ още отъ момента, кога
то се отзовахме въ редъ Македонското население. Вие ни лъ-
жехте, че то било въ Васъ; оказа се, точно обратното. Сега
разбирам, че сме станали урядие на Вашата амбиция и
страхъ за навитѣ Ви. Иначе нѣмаше да крпете отъ
всичко, което е било предлагано отъ страна на Ив. Михаи-
ловъ, за да се дойде по рано до конгресъ, а сега за да се
избегнатъ излишни жертви. Ц. комитетъ въ съставъ
Ив. Михаиловъ, Ив. Караджовъ и Страхилъ Развигоровъ,
има на страната си всички здрави нечегани сили.
На страната на тоя комитетъ е цѣлата организация
съ изключение на шестимата Васъ и още нѣколцина
заблудени като насъ и втикнати въ борба срещу
В. М. Р. О.

Вие сте канци за конгресъ и не сте искали да се явите
на него преди да Ви се пише контрактъ, че ще бя-
дете избрани на голѣми постове; наистина лете се
отказвали отъ подписитѣ си, положени въ ряду документи
по свикването на конгреса; революционитѣ окрѣпи
съ Ви подкачвали да се свика на конгреса, а Ви не сте благо-
вали и да отговорите на хората; на насъ нищо не
сте обещали за тия покази, а ни разправяхте, че

населението единодушно ни посреща като врагове. Ивановъ дума желаемъ да имате куража лично Вие да се явите между народа и нелегалните сили на организацията, за да видите до колко тѣ ще споделятъ излишнитѣ които и на насъ разпръвехте.

Какъ не Ви е било срамъ да скривате отъ насъ, че новия Ц.К. е далъ амнистия за всички които сте подвели?! Или Вие сте сметали чрезъ нашитѣ главо да прикривате престъпленията си, като представлявате предъ обществото, че имало некакво разцѣпление въ силитѣ на организацията? Нещастна самоизмама или престъпно намерение, за което жестоко трябва да заплатите.

Прокрусени сме отъ унижението, на което ни изложихте, като ни пратихте да убиваме довчерашнитѣ ни другари бойци. Направихте ни престъпницу спрѣмо делото на Македония. Сиятелно заслужено всѣко наказание, което организацията би ни отрѣдила на най-заслужено би бисо наказанието, което Вие ще трябва непременно да получите.

Заклеваме остановитѣ нашитѣ другари да Ви прекратъ и ако могатъ да Ви отмъстятъ. Ако имате още некакви обич къмъ Македония, спрете съ Вашитѣ безумства. Престанете да лъжете обществото, че пандо Ятрумишки и ние сме тръгнали за курортъ и, че подло бисъ нападнатъ Пандъ и убитъ. Признайте си откровено, че изпратихте въоръжени групи противъ В.М.Р.О. Може би организацията ще бъде снисходителна къмъ тия, на които представлението е по малко, безъ да отричате и ние своя грехъ, надевме, че Македония ще ни прости поне позора които и нанесохме. Нашето желание е да се тури край ни понатитошнитѣ

Ив. Михайловъ и неговитѣ приятели не желаеш да е свикъ конгресъ. Разправяхте ни постоянно, че вашки сме били осъдени на смъртъ, които сме били по рано около Протогерова, макаръ мнозина отъ насъ да сѫ били покрай него само поради служебна работа.

За насъ е ясно като бѣлъ денъ, че Вие нито за единъ момент не сте били привързани къмъ личностьта на Протогеровъ съ, изключение до известна степенъ на едного измежду Васъ. Вие прѣзъ минаватѣ 4 години нито единъ денъ не сте били приятели на Протогеровъ. Въ послѣдно време Вие трогнахте съ него гръ за да спаявате отъ нѣкого организацията. За насъ беше чудно, че Вие отидохте съ Протогеровъ само въ моментъ когато е станало дума да Ви се намалатъ въ конгреса правата (на З. П.) и когато нѣкой отъ Васъ съ се видели несигурни за заемане на очаквани голѣми постове. Но все пакъ слѣдъ тахже, че е настоящо цѣло лошо за организацията, отъ което не требва да бѫде спасена чта трогнахме съ Вашия умъ. Организацията обаче сме останала сѫщата, което си бе и по рано. Срамъ ни обхваща ме като недахме, че противъ насъ се беха вдигнали тъжно оця по стари работници въ дѣлото отъ които ние сме се поучавали и сме взимали примѣръ за борба срещу поробителитѣ на Македония; противъ насъ идѣха хората, които непрепяснато стояха на поста си, като революционери, до като мнозина отъ насъ години наредъ прекарвахме занимание съ частна работа и недахме кефа по кимардисийскитѣ заведение. Дума да не става пакъ за Мак. население, въ кое то незабелѣзахме никаква симпатия къмъ насъ и отъ кото требваше да се пазимъ, както сме се пазили отъ сърбитѣ

Ваши безумства, поради които може да пострадат и
други чекни другари.

Съ прегредите нъмъ Вам: П. Изворски
Г. Никовъ
Бъкозов
Хрисо А. Федосов
Спасъ Сиимъ

Т. Ямцевъ
В. Запрева Хрисетова
Пасковскъ Гоцъ

За не грамотността му се
потписва асо [illegible]

Сканирано за:

www.strumski.com

Библиотека „Струмски”
е създадена в памет на
загиналите за Родината.

Voivode Dimiter Madjarov before the remains of two comrades in arms killed in the battle of Ferres